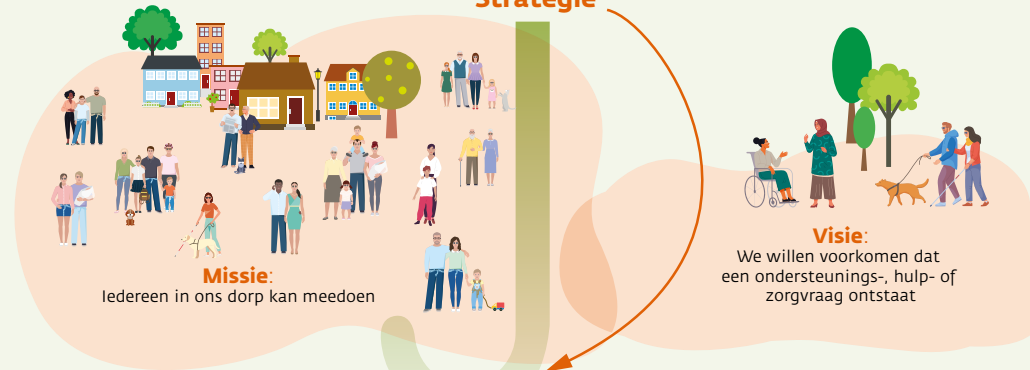

BELEIDSPLAN SOCIAAL DOMEIN WASSENAAR

Samenvatting Beleidsplan Sociaal Domein Wassenaar

Strategie

Context die invloed heeft op Sociaal Domein

Maatschappelijke opgaven

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5	Bijlage A. Voor het Sociaal Domein relevante verdragen, wetten en regelingen	33
1.1 Leeswijzer	7		
2. Strategie	9	Bijlage B. Visualisatie positie beleidsplan	41
2.1 Missie	9		
2.2 Visie	9	Bijlage C. Onderdelen beleidsnota's en uitvoeringsprogramma's	42
2.3 Uitgangspunten	9		
3. Context	13		
3.1 Invloeden op het Sociaal Domein	13		
3.2 Landelijke ontwikkelingen	13		
3.3 Regionale en lokale ontwikkelingen	17		
3.4 Hoe staat het met onze inwoners?	22		
4. Maatschappelijke opgaven, doelen en effecten	25		
4.1 Belangrijkste maatschappelijke opgaven	25		
4.2 Doelen en maatschappelijke effecten	25		
5. Uitvoering	27		
5.1 Operationele uitgangspunten	27		
5.2 Aanvullende beleidsnota's en uitvoeringsplannen	27		
5.3 Monitoring	29		
6. Financiën en risico's	31		
6.1 Financiën	31		
6.2 Risico's	31		

1. Inleiding

Voor u ligt het beleidsplan Sociaal Domein Wassenaar, vastgesteld in 2024. Hierin wordt de visie voor het Sociaal Domein voor de komende jaren geschetst, aan de hand van de Wassenaarse context. Dit beleidsplan is tot stand gekomen dankzij de inbreng van inwoners, maatschappelijke organisaties van Wassenaar en de gemeenteraad, waarvoor diverse participatiesessies zijn georganiseerd. Daarnaast zijn diverse externe bronnen geraadpleegd.

Dit stuk vormt de basis van het beleid en de uitvoeringsplannen voor het Sociaal Domein. De visie laat bewust ruimte voor flexibiliteit voor de uitvoering hiervan, zodat we kunnen inspelen op de actualiteiten in Wassenaar. De visie kan gezien worden als een paraplu. Hieronder vallen de beleidsnota's en uitvoeringsplannen, waarin de visie concreet wordt vertaald naar de uitvoering.

We vinden het belangrijk dat iedereen kan meedoen in ons dorp. Maar meedoen is soms (even) niet mogelijk, bijvoorbeeld omdat mensen zich eenzaam voelen, een grote zorgtaak hebben voor kinderen, de omgeving onvoldoende inclusief is of ouders psychische klachten hebben. We willen voorkomen dat een ondersteunings-, hulp- of zorgvraag ontstaat en zetten we in op preventie. Op het moment dat het nodig is, willen we dat er een passend aanbod is van informatie, advies, ondersteuning, hulp en zorg.

We willen ervoor zorgen dat het samenspel tussen inwoners van Wassenaar, vrijwilligers, maatschappelijke ondernemers, onderwijs-, welzijns- en zorgprofessionals zo goed mogelijk verloopt. En dat het samenspel in de uitvoering zo goed mogelijk aansluit bij de leefwereld van inwoners. Zodat we het fijne en leefbare dorp blijven dat Wassenaar nu is.

Ten opzichte van voorgaande jaren leggen we meer accent op preventie en durven we keuzes te maken door te kijken waar onze inzet het meeste oplevert voor de inwoners. Preventieve interventies hebben de potentie om de volksgezondheid positief te beïnvloeden en vragen om investeringen waarvan de effecten pas na langere tijd zichtbaar zijn. Een gezonde bevolking is productiever en heeft minder zorgkosten¹. Zo voorkomt preventieve inzet hogere maatschappelijke en financiële kosten op de langere termijn. Het feit dat investeringen in preventie veel bijdragen aan gezondheidswinst, blijkt steeds duidelijker uit maatschappelijke kosten- en batenanalyses en andere vormen van evaluatie². Het is dus niet de vraag óf preventie werkt, maar wélke preventie werkt.

In totaal zijn we als gemeente in het Sociaal Domein wettelijk verantwoordelijk voor preventie, informatievoorziening en advies, ondersteuning, hulp en zorg voor onze inwoners op het gebied van participatie, maatschappelijke ondersteuning, jeugdhulp, publieke gezondheidszorg en onderwijsachterstanden. De kern van de

¹ Bron: 'Het potentieel van preventie', Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 13-02-2020.

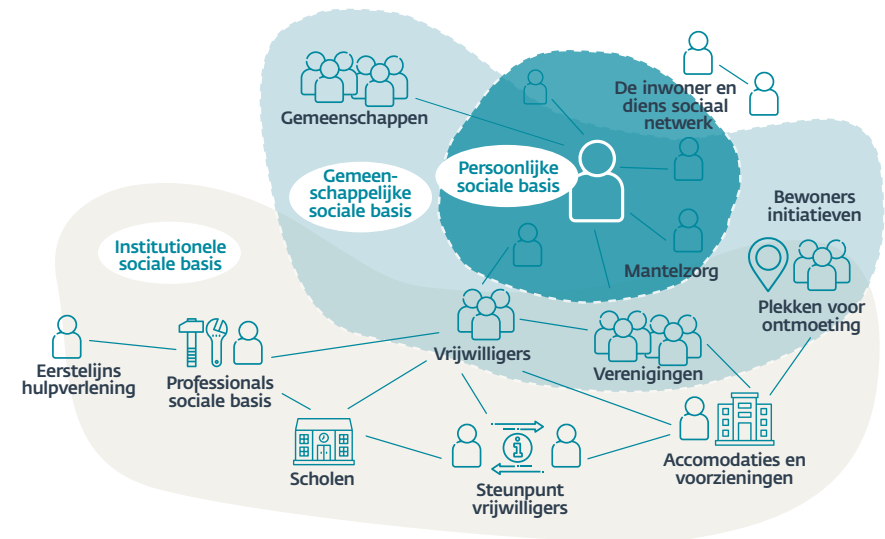
² Bron: 'De waarde van preventie in een veranderend sociaal domein', Hogeschool van Amsterdam, 2021.

gemeentelijke verantwoordelijkheid in het Sociaal Domein is vastgelegd in drie wetten: de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo), de Jeugdwet en de Participatiewet.

Naast de genoemde wetten is er een groot aantal beleidsdomeinen en onderliggende wettelijke kaders die ook bijdragen aan het welbevinden van onze inwoners. In bijlage A is een uitgebreid overzicht van de voor het Sociaal Domein relevante verdragen, wetten en regelingen te vinden, met daarbij een toelichting op de gemeentelijke verantwoordelijkheden. Voorbeelden hiervan zijn gezond en veilig opgroeien, eenzaamheid, vrijwilligerswerk, inburgering, asielopvang, inclusie, discriminatie en grensoverschrijdend gedrag, veiligheid, voorschoolse educatie, laaggeletterdheid, leerlingenvervoer, cultuur en sport als middel bij preventieve interventies, de relatie tussen wonen en zorg, en de verbinding met het Fysieke Domein via onder andere de Omgevingswet. Deze beleidsterreinen vormen onderdeel van het Sociaal Domein en maken deel uit van onze brede blik hierop. In bijlage B is een visualisatie te vinden van hoe dit beleidsplan zich tot andere beleidsdomeinen en -stukken verhoudt.

Om onze missie en visie in het Sociaal Domein te realiseren zetten we in op preventie door het verstevigen van de sociale basis. Om te begrijpen wat we verstaan onder de sociale basis, gebruiken we het gespreksmodel zoals beschreven in figuur 1³. Mensen die bij elkaar wonen, vormen samen met hun familie en vrienden een sociaal netwerk. Dit is de persoonlijke sociale basis. Daarnaast is er een gemeenschappelijke sociale basis die bestaat uit formele en informele netwerken hieromheen. Verenigingen en vrijwilligers spelen hierin een belangrijke rol. Als derde spreken we over een institutionele

sociale basis, bestaande uit accommodaties, collectieve voorzieningen en andere laagdrempelige voorzieningen waarvan iedere inwoner gebruik kan maken, zoals buurthuizen, bibliotheken en betaalde krachten in het welzijnswerk.

Figuur 1. Gespreksmodel dat de verschillende sferen van de sociale basis laat zien.⁴

De beïnvloedbare ruimte is voor de gemeente het grootst in de institutionele sociale basis en het kleinst in de persoonlijke sociale basis. De rol die de gemeente inneemt binnen de sociale basis, kan per situatie verschillen. Het is daarom belangrijk om met betrokkenen over een vraagstuk in gesprek te gaan en ieders rol te bespreken. Op die manier proberen we achter de voordeur te komen.

3,4 Bron: 'Leren, sturen en verantwoorden in de sociale basis', Movisie en Verwey-Jonker Instituut, 2022.

Een sterke sociale basis is vooral preventief van aard en draagt bij aan de menselijke waarde, aan veerkrachtige gemeenschappen die naar elkaar omkijken en aan het netto nationaal welzijn van de samenleving als geheel. Het draagt bij aan het versterken van de sociale cohesie, ofwel de gezamenlijke binding van individuen en groepen in de samenleving.

Het is van belang om vanuit het Sociaal Domein samen te werken met onder andere organisaties werkzaam in het Zorgdomein, zoals de huisartsen, de (geestelijke) gezondheidszorg en de gehandicaptenzorg, en met organisaties werkzaam in het Fysieke Domein. Het welzijn en de gezondheid van onze inwoners wordt namelijk beïnvloed door een groot aantal factoren. Dit kan gaan om sociale factoren zoals werk, inkomen, schulden en het hebben van een sociaal netwerk, maar ook om de fysieke leefomgeving, zoals een groene omgeving die uitnodigt tot bewegen.

1.1 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk omschrijven we de strategie van de gemeente Wassenaar op het Sociaal Domein. We omschrijven de missie, visie en de uitgangspunten van de strategie. Om vervolgens tot de belangrijkste maatschappelijke opgaven voor het Sociaal Domein te komen, is het van belang te weten vanuit welke context we opereren en hoe het nu met de inwoners van Wassenaar staat. Dit wordt toegelicht in hoofdstuk 3. Daarna zetten we de maatschappelijke opgaven, doelen en beoogde maatschappelijke effecten voor de komende jaren uiteen in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 staat omschreven hoe we deze doelen gaan realiseren en hoe we de monitoring borgen. Een onderdeel daarvan is het sturen op financiën en risico's. Dit staat omschreven in hoofdstuk 6.

2. Strategie

2.1 Missie

Onze missie luidt: *"Iedereen in ons dorp kan meedoen"*.

2.2 Visie

Om te zorgen dat iedereen mee kan doen willen we voorkomen dat een ondersteunings-, hulp- of zorgvraag ontstaat. We noemen dit preventie en dat gaat om het voorkomen van problemen. Dit kan bijvoorbeeld door sociale problemen (zoals eenzaamheid of financiële zorgen) vroegtijdig te signaleren en vroegtijdig informatie, advies en ondersteuning te bieden, zodat de problemen niet groter worden. Waar mogelijk is inzetten op normaliseren ook een wijze van preventie, waarbij wordt voorkomen dat een situatie onnodig wordt geproblematiseerd, gemedicaliseerd⁵ en geïndividualiseerd.

2.3 Uitgangspunten

2.3.1 Beschikbaarheid

We willen dat de benodigde informatie, advies, ondersteuning, hulp en zorg beschikbaar blijven voor inwoners die hierop zijn aangewezen. Het is belangrijk dat inwoners weten waar ze terecht kunnen en dat het aanbod toegankelijk is.

2.3.2 Inzet op preventie

We versterken onze inzet op collectieve preventie voor het deel van de bevolking dat geen problemen ervaart of een verhoogd risico op bepaalde problematiek heeft. En waar nodig zetten we in op individuele preventie voor het deel van de bevolking met (beginnende) klachten. Preventieve inzet voorkomt hogere maatschappelijke en financiële kosten op de langere termijn. Een gezonde bevolking is namelijk productiever en heeft minder zorgkosten.

Dit wordt samengevat in figuur 2, met daarbij de opmerking dat preventie gericht kan zijn op het voorkomen van een ziekte, maar ook op het voorkomen van andere problematiek zoals bijvoorbeeld schulden of onderwijsachterstanden. Hiervoor is het belangrijk dat we opgavegericht werken en dat de uitvoering aansluit bij de belangrijke levensgebeurtenissen van de desbetreffende doelgroep, zoals kinderen krijgen, studeren of scheiden.

Het Sociaal Team Wassenaar pleegt dagelijks preventieve inzet om inwoners van Wassenaar te helpen. Een voorbeeld van de werking hiervan is de volgende casus, waarbij individuele preventie is ingezet om te voorkomen dat problemen van de inwoners groter worden:

⁵ Dit is het medisch behandelen van een probleem, wanneer dit niet nodig is.

Figuur 2. Verbinding tussen doelgroep, soort preventie en financiers van preventie⁶⁷⁸

"Een koppel komt bij het Sociaal Team wegens een gezamenlijke schuld. Mevrouw is ongeneeslijk ziek en meneer verdient minimumloon. Dit is onvoldoende om de lopende lasten te betalen. Ze komen niet in aanmerking voor schuldhulpverlening. Door met hulp van het Sociaal Team Wassenaar contact te leggen met de verhuurder, is het gelukt om de huur onder de huurtoeslaggrens te brengen. Hierdoor ontstaat er recht op huurtoeslag. En nu het koppel huurtoeslag ontvangt, kunnen ze worden toegelaten tot schuldhulpverlening. Hiermee kan een einde komen aan een leven met schulden en durft meneer nu zelf contact te leggen met schuldeisers."

6 Bron: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

7 Toelichting op de term zorgkantoor: het zorgkantoor regelt langdurige zorg in de regio waar u woont en geeft daarmee uitvoering aan de Wet langdurige zorg (Wlz). Langdurige zorg is er voor mensen die langere tijd intensieve zorg nodig hebben.

8 Inzet vanuit de Wmo kan een vorm zijn van geïndiceerde preventie. Denk bijvoorbeeld aan dagbesteding of een traplift.

2.3.3 Vergroten kansengelijkheid

We zetten dáár in, waar de meeste 'winst' in kansengelijkheid te behalen valt. Op dit moment leven mensen met een lage sociaal-economische status achttien jaar minder lang in goed ervaren gezondheid en is hun levensverwachting zeven jaar korter⁹. De verwachting is dat bij ongewijzigd preventiebeleid deze verschillen eerder zullen toe- dan afnemen. We willen dat deze verschillen afnemen en er meer kansengelijkheid ontstaat.

Daarom zetten we in op het vergroten van de kansen van de inwoners die op dit moment minder kansen hebben. Dit betekent dat we ongelijk investeren om verschillen te verkleinen en daarmee kansengelijkheid te vergroten.

2.3.4 Positieve Gezondheid

We volgen het gedachtegoed van Positieve Gezondheid. Dit is een bredere kijk op gezondheid, waar verder wordt gekeken dan de aan- of afwezigheid van een ziekte of beperking. De brede kijk op gezondheid ontstaat door te kijken naar verschillende levensdomeinen, namelijk lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren. Het accent ligt niet op ziekte, maar op mensen zelf en hun veerkracht. Deze benadering draagt bij aan het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan en zelf zoveel mogelijk regie te voeren. Het gedachtegoed van Positieve Gezondheid wordt breed gedragen door onder andere het Sociaal Team Wassenaar.

9 Bron: 'Kennisaanpak preventie', NFU/ZonMW, 2018.

2.3.5 Haalbaarheid en beheersbaarheid

Bij de inzet die we in het Sociaal Domein plegen zijn we transparant over de haalbaarheid van plannen en de beheersbaarheid van de bijbehorende kosten. We gaan ervan uit dat ieder zijn eigen verantwoordelijkheid draagt en we handelen binnen de beschikbare financiële kaders. Waar nodig maken we keuzes, daarbij zorgen we dat de benodigde ondersteuning wordt geboden waarbij het individu (of de inwoner) centraal staat.

Wanneer keuzes moeten worden gemaakt op basis van beperkte beschikbaarheid van middelen, kiezen we ervoor om naast de wettelijke verplichte inzet, bewust preventieve inzet te plegen voor de doelgroep waar de meeste 'winst' in kanselijkheid te behalen is. Deze analyse wordt op basis van data en signalen van professionals gemaakt bij de vertaling van deze visie naar de uitvoering. Een voorbeeld hiervan is de benodigde inzet op het ondersteunen van mantelzorgers, gezien de vergrijzing die we in Wassenaar zien.

Daarnaast monitoren we de samenwerkingsovereenkomsten met maatschappelijke partners en met andere gemeenten. We maken hierin keuzes die ten goede komen aan onze inwoners.

2.3.6 Rol van de gemeente

De gemeente kan diverse rollen aannemen. Deze rollen zijn samengevat in het kwadrantenmodel van rollen van de gemeente, in figuur 3, gebaseerd op het model van Martijn van der Steen en aangevuld door I&O research¹⁰. Er zijn twee belangrijke factoren die meespelen. De eerste is te zien op de horizontale as en geeft weer in hoeverre de gemeente of de samenleving meer initiatief heeft. Denk aan de eerdergenoemde persoonlijke sociale basis waar het individu meer initiatief heeft en de institutionele sociale basis waar de (lokale) overheid meer initiatief kan hebben. De tweede is te zien op de

Figuur 3. Kwadrantenmodel rollen van de gemeente.

verticale as en geeft weer in hoeverre de gemeente en de samenleving betrokken zijn bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid.

De rol die de gemeente Wassenaar aanneemt, hangt af van het taakgebied. Wanneer het gaat om het toezien op de correcte uitvoering van wetten, zal de gemeente een normerende rol aannemen. In andere gevallen neemt de gemeente Wassenaar steeds vaker de rol van partner of van ondersteunende gemeente aan, waarbij nauw wordt samengewerkt met de maatschappij. We benaderen daarbij belanghebbenden als partners of ondersteunen bij nieuwe initiatieven. De gemeente is hierbij gericht op meer inbreng vanuit de samenleving. Dit doen we omdat we als maatschappij samen verantwoordelijk zijn voor de maatschappelijke opgaven die er zijn. We verwachten partnerschap en eigenaarschap om gezamenlijk deze maatschappelijke opgaven aan te pakken.

Door deze verschillende rollen toe te passen, kan de gemeente actief de juiste zorg op de juiste plek inzetten.

¹⁰ Bron: 'Ondernemers: gemeente nog te normerend', I&O Research, 24-02-2020.

3. Context

3.1 Invloeden op het Sociaal Domein

De ontwikkelingen in het Sociaal Domein volgen elkaar enorm snel op. Dat hebben we de laatste jaren ervaren met de transformaties vanaf 2015. De impact van de coronapandemie op het sociale leven heeft zich doen voelen, evenals de energiecrisis. Zo hebben mondiale, landelijke, regionale en lokale maatschappelijke ontwikkelingen continu invloed op de vraagstukken waar wij binnen het Sociaal Domein voor staan.

Landelijk wordt geacteerd op de steeds groter wordende gezondheidsverschillen en kansengelijkheid. Recente ontwikkelingen hierin zijn bijvoorbeeld die van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorgakkoord (IZA). Met deze akkoorden wordt gestuurd op betere samenwerking tussen welzijnsorganisaties, het preventieve veld en de gezondheidszorg. Dit vraagt om een beleidsplan dat in de uitvoering flexibiliteit biedt om te anticiperen en in te spelen op veranderingen, maar wel koers houdt ten aanzien van de prioriteiten en vastgestelde kaders van Wassenaar.

We schetsen hieronder de meest in het oog springende, recente, landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen die invloed hebben op het Sociaal Domein in Wassenaar. Dit overzicht is niet volledig. Een overzicht van voor het Sociaal Domein relevante verdragen, wetten en regelingen en een toelichting op de gemeentelijke verantwoordelijkheden, is te vinden in bijlage A. Daarna omschrijven we hoe het op dit moment met de Wassenaarse inwoners staat.

Dit leidt tot een prioritering van de grootste maatschappelijke opgaven voor het Sociaal Domein in Wassenaar, zoals omschreven in hoofdstuk 4.

3.2 Landelijke ontwikkelingen

Er zijn diverse landelijke ontwikkelingen die invloed hebben op het Sociaal Domein in Wassenaar. Volgens de propositie 'De winst van het Sociaal Domein' van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), vragen de gemeenten aandacht van het rijk voor drie opgaven. Het gaat daarbij om het herstellen van bestaanszekerheid, het vergroten van kansengelijkheid en het makkelijker maken van gezond leven. Deze propositie is de grondlegger van diverse landelijke ontwikkelingen en akkoorden, zoals onder andere het hieronder beschreven GALA en het IZA.

Hieronder omschrijven we de meest in het oog springende landelijke ontwikkelingen en de wijze waarop hier in Wassenaar al invulling aan wordt gegeven.

JEUGDWET

Door heel het land stijgen de kosten van de jeugdhulp. De problematiek waarmee jongeren kampen is steeds complexer en zwaarder. Ook neemt de duur van de behandelingen toe en hebben we nog steeds te maken met wachtlijsten, o.a. veroorzaakt door het personeelstekort. De Hervormingsagenda Jeugd, die landelijk is vastgesteld in 2023 en door gemeenten wordt geïmplementeerd, bevat een groot pakket maatregelen om de jeugdzorg te verbeteren en financieel houdbaar te krijgen.

Dit vraagt om een stevige verbinding met onder andere het onderwijs en met vraagstukken die betrekking hebben op de bestaanszekerheid van onze inwoners.

Maar juist ook lokaal in Wassenaar zullen we gerichte keuzes moeten maken om informatie, advies, ondersteuning, hulp en zorg beschikbaar te houden voor diegene die het nodig hebben. Dit vraagt een nadere uitwerking in de visie en het beleid over het Sociaal Domein en is ook al opgenomen in de Regiovisie Jeugdhulp Haaglanden 2021-2026¹¹.

Sinds de start van de decentralisatie op 1 januari 2015 is er hard gewerkt aan het realiseren van een breed scala aan preventieve voorzieningen met een laagdrempelig aanbod aan hulp bij opgroei- en opvoedingsproblemen, sociaal-psychische problemen en een gezonde leefstijl. Daarnaast is ingezet op versteviging van de samenwerking met diverse partners, waaronder de huisartsen, praktijkondersteuners van de huisarts, de scholen en welzijns- en zorgorganisaties en is de eenduidige toegang via het Sociaal Team Wassenaar een belangrijk doel.

PARTICIPATIEWET

De planning is dat de nieuwe Participatiewet in Balans per 1 januari 2025 wordt ingevoerd. Het doel is evenwicht tussen aandacht voor preventie, maatwerk en menselijke maat aan de ene kant, en aanpakken van bewuste regelovertreding aan de andere kant. Ondersteund door voldoende wettelijke mogelijkheden en

¹¹ Deze regiovisie is tot stand gekomen vanuit de regionale samenwerking via de Gemeenschappelijke Regeling Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden. Betrokken gemeenten zijn Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Voorschoten, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.

gericht op de uitvoering, met richtinggevende kaders en voldoende (financiële) middelen. Dit zal ook voor Wassenaar een aangepaste manier van werken vragen.

Samenhangend met de Participatiewet, is de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening van belang. Een recente ontwikkeling is dat het traject van de gemeentelijke schuldhulpverlening is verkort van 36 maanden naar 18 maanden. Zowel het minnelijke als het wettelijke traject. De tendens om meer preventief te werken dan curatief op te lossen, speelt ook bij schuldhulpverlening. Zo wordt er op vroegsignalering steeds meer ingezet.

Een lokale uitwerking van de Participatiewet is het armoede- en minimabeleid. Er is ook een groep werkende armen, op wie het minimabeleid niet gericht is. Hoe dit zich gaat ontwikkelen hangt af van de nieuw te vormen, landelijke coalitie en de keuzes die de gemeente hierin maakt die worden vastgelegd in het minimabeleid.

WET MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING 2015

De toenemende vergrijzing in Nederland zorgt ervoor dat er in de toekomst een verdelingsprobleem ontstaat van het zorgaanbod. Er zijn minder (jonge) mensen die in de zorg of publieke sector kunnen werken en er zijn beperktere overheidsmiddelen. De overheid heeft daarom de visie dat mensen langer thuis moeten blijven wonen, met meer digitale zorg en mensen meer eigen regie over hun leven zouden moeten nemen.

Sinds de invoering van de lage eigen bijdrage voor Wmo-voorzieningen in 2020 is er een sterke kostenstijging zichtbaar in de Wmo. Naar aanleiding van de kostenstijging heeft de gemeente geïnvesteerd in

onder andere een preventieve en kostenbewuste uitvoeringsorganisatie. We zien dat ondanks de vergrijzing, sinds 2022 een stagnatie optreedt van het aantal mensen dat gebruikt maakt van de Wmo-voorzieningen en van de totale kosten. Inwoners maken steeds meer gebruik van algemene voorzieningen uit de sociale basis. Tevens zijn de Wmo-consulenten in het Sociaal Team Wassenaar opgenomen, wat een integrale aanpak van de problematiek bevordert. Dankzij deze nauwe samenwerking, komt de juiste inzet van voorzieningen en ondersteuning sneller en effectiever tot stand.

In 2023 heeft het kabinet besloten dat in de nabije toekomst (planning 2026) de eigen bijdrage voor alle Wmo-voorzieningen weer inkomensafhankelijk wordt. De gemeente Wassenaar heeft daardoor meer mogelijkheden om Wmo-voorzieningen toegankelijk te houden voor degene die de ondersteuning niet zelf kunnen organiseren.

Een andere ontwikkeling ten aanzien van de Wmo is de door-decentralisatie van beschermd wonen. Het rijk heeft besloten dat met ingang van 1 januari 2022 alle gemeenten samen inhoudelijk verantwoordelijk worden voor beschermd wonen en met ingang van 1 januari 2023 ook financieel. Het doel van de doordecentralisatie is de ondersteuning zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de situatie van de inwoner en gaat ervan uit dat gemeenten in de regio hier beter zicht op hebben dan de toenmalige 44 centrumgemeenten.

Beschermd wonen

Op dit moment (anno 2024) zijn de instellingen voor beschermd wonen veelal geconcentreerd in de centrumgemeenten. Er wordt gekeken naar hoe gemeenten ervoor kunnen zorgen dat zoveel mogelijk mensen met psychosociale en psychiatrische problemen thuis kunnen blijven wonen met ambulante begeleiding of worden gehuisvest in lichtere, lokale varianten van beschermd wonen. De tendens is dat grote instellingen in de centrumgemeenten worden

afgebouwd en de zorg geconcentreerd wordt en geleverd in de woonplaats van de desbetreffende cliënt.

Aanpak meervoudige problematiek

Daarnaast houden we de ontwikkelingen in de gaten met betrekking tot de Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams), die op dit moment (anno 2024) in voorbereiding is. Hierin staat de juridische grondslag om noodzakelijke persoonsgegevens domein-overstijgend te delen en maakt daarmee integraal werken aan meervoudige problematiek binnen het Sociaal Domein beter mogelijk. Dit raakt de uitvoering van alle partners van het Sociaal Team Wassenaar.

WET INBURGERING 2021

Met de Wet inburgering 2021 wordt beoogd dat inburgeringsplichtigen zo snel mogelijk de taal leren en volwaardig aan de Nederlandse samenleving deelnemen, het liefst via betaald werk. Daartoe worden de inburgeraar, de gemeente en de Rijksoverheid in positie gebracht. Deze wet vormt daarmee een sterk contrast met de vorige wet uit 2013, waarin werd beoogd de eigen verantwoordelijkheid van de inburgeringsplichtige voor de eigen inburgering te versterken.

SPREIDINGSWET

Per 1 februari 2024 is de Wet gemeentelijke taken mogelijk maken asielopvangvoorzieningen (Spreidingswet) van kracht. Het doel van deze wet is om te komen tot voldoende opvangplekken en een evenwichtiger verdeling van asielopvang over provincies en gemeenten. Er zijn verschillende uitkeringen die gemeenten stimuleren om vrijwillig plekken aan te bieden¹².

¹² Bron: Nieuwsbericht 'Spreidingswet treedt per 1 februari in werking', 31-01-2024, www.rijksoverheid.nl.

OMGEVINGSWET

De Omgevingswet, die per 1 januari 2024 is ingegaan, bundelt en moderniseert de wetten voor de leefomgeving. Hier gaat hierbij onder andere om wet- en regelgeving rondom bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur. Het doel van deze wet is een gezonde en veilige leefomgeving creëren.

Een belangrijk element van de Omgevingswet is de samenwerking tussen het Fysieke en het Sociale Domein, zodat ook vanuit een sociaal oogpunt naar fysieke vraagstukken wordt gekeken. Denk bijvoorbeeld aan het belang voor de gezondheid van een gezonde, groene leefomgeving die uitnodigt tot bewegen. Door de juiste keuzes te maken kan veel gezondheidswinst worden geboekt.

LANDELIJKE AKKOORDEN PREVENTIE EN GEZONDHEID

Door de landelijke akkoorden GALA en IZA en de Sportakkoorden I en II, komt er een sterke focus op de verbinding tussen domeinen door middel van preventie, de gezondheidszorg in de eerste lijn (basiszorg zonder doorverwijzing) en een sterke sociale basis met vitale sportverenigingen. Deze akkoorden dragen bij aan een effectieve beweging naar de voorkant, met de nadruk op het versterken van de brede sociale basis, gezond leven en het verbeteren van de toegang bij gemeenten.

De kerngedachte uit deze akkoorden is 'Health in all policies': gezondheid is niet alleen een opgave voor het zorgdomein, maar vraagt inzet vanuit alle domeinen. Het vraagt een samenwerking tussen het Sociale Domein, Zorgdomein en het Fysieke Domein.

Met deze akkoorden krijgt de gemeente extra middelen als specifieke uitkering (SPUK) voor de jaren 2023-2026. We benutten deze extra middelen om de in Wassenaar reeds ingezette lijn in het verbeteren van de gezondheid van onze inwoners voort te zetten en waar nodig te intensiveren. Zo versterken we onder andere de sport door sportverenigingen te ondersteunen met een verenigingsondersteuner. We zetten in op vitale verenigingen. De vereniging van de toekomst heeft voldoende maatschappelijke en financiële kracht. We denken hierbij aan voldoende vrijwilligers, een sterk verenigingsbestuur, een verbreed sportaanbod en waar gewenst samenwerking met andere partners. Ook zetten we deze middelen in om verbanden te leggen met andere belangrijke thema's, zoals eenzaamheid onder jongeren en ouderen, ouder worden, mantelzorg en dementie en een gezonde leefomgeving.

TECHNOLOGISCHE ONTWIKKELINGEN

De ontwikkelingen van sociale technologie, een verzamelterm voor alle technologische hulpmiddelen die binnen het Sociaal Domein worden ingezet¹³, en de digitalisering van de maatschappij hebben gevolgen voor de samenleving. Aan de ene kant biedt het voordelen omdat sociale technologie kan worden ingezet om inwoners te ondersteunen in hun zelfredzaamheid en een preventieve werking kan hebben. Dit kan als bijkomend voordeel hebben dat het kostenbesparend werkt. Aan de andere kant zijn er ook nadelen en risico's aan verbonden, bijvoorbeeld omdat niet iedereen voldoende digitale vaardigheden heeft om er gebruik van te maken.

VERANDERENDE ROL VAN DE GEMEENTE

Voor de gemeente was beleid maken een aantal jaren geleden vooral eenrichtingsverkeer. Burgers en partijen verwachten tegenwoordig meer een gemeente die hen begrijpt, transparant is en snel inspeelt

¹³ Bron: 'We kunnen niet meer zonder technologie', Movisie, 30-10-2017.

op nieuwe ontwikkelingen en die daarbij ook voorspelbaar gedrag vertoont. Wassenaar zet hier al op in met het steeds meer en beter betrekken van inwoners bij het maken van keuzes en het vormgeven van beleid, via netwerksamenwerkingen waarbij de gemeente een van de partners is en via inwoner- en cliëntparticipatie zoals vormgegeven in bijvoorbeeld de Adviesraad Sociaal Domein en de Cliëntenraad werk en inkomen. Het is belangrijk om bij de samenwerkingen heldere afspraken te maken over de taken en de rollen. Deze ontwikkeling vraagt ook de komende jaren nog aandacht.

3.3 Regionale en lokale ontwikkelingen

Naast landelijke ontwikkelingen, zijn er verschillende regionale en lokale ontwikkelingen die invloed hebben op het Sociaal Domein van Wassenaar. De belangrijkste regionale en lokale ontwikkelingen worden hierna besproken.

NIEUW COALITIEAKKOORD

In het Coalitieakkoord "Samen voor Wassenaar, koersvast, open en betrokken" is de koers voor het Sociaal Domein voor de komende periode als volgt vastgelegd:

"In Wassenaar behouden we goede welzijns- en zorgvoorzieningen. We geven uitvoering aan bestaand beleid. De gemeente, inwoners en maatschappelijke instellingen ondersteunen elkaar."

"... herijken het bestaand beleid en stellen we de kaders op voor de komende jaren. Verder leggen we accenten op preventie, het wegwerken van wachtlijsten, aandacht voor mantelzorg en respijtzorg (bijvoorbeeld met het Odensecafé), dementievriendelijke gemeente en armoedebestrijding."

"Het Sociaal Team Wassenaar heeft een spilfunctie als het gaat om samenwerking in het Sociaal Domein. We streven naar een sterk team, waarin voor alle betrokkenen een duidelijke rol is weggelegd."

Op basis van het Coalitieakkoord is de uitvoering geconcretiseerd in het College-uitvoeringsprogramma. Voor het Sociaal Domein worden in het College-uitvoeringsprogramma de volgende accenten gelegd:

"Een sterk maatschappelijk middenveld, focus op preventie, een sterk Sociaal Team Wassenaar, integrale samenwerking in het Sociaal Domein, jeugd- en jongerenbeleid met een grotere betrokkenheid en participatie van de jeugd, ouderenbeleid en meer ouderenparticipatie, optimalisatie van subsidies en inkoopafspraken voor zowel gemeente als ketenpartners, inclusie, sport draagt bij aan lichamelijke en geestelijke gezondheid van en verbinding tussen de inwoners, er is voldoende gezondheidszorg voor de inwoners in en om Wassenaar."

KOMST VAN HET SOCIAAL TEAM WASSENAAR

Om één toegang voor inwoners te garanderen is gekozen voor de inrichting van het Sociaal Team Wassenaar, waarin organisaties beter samenwerken en inwoners één plek hebben voor al hun vragen op het terrein van informatie, advies, ondersteuning, hulp en zorg. De gemeente neemt hierin de regie, in het bijzonder daar waar het gaat om de meest kwetsbare inwoners.

Het Sociaal Team Wassenaar werkt vanuit de volgende visie:

- Het Sociaal Team Wassenaar staat voor een samenleving waarin iedereen ertoe doet en naar vermogen meedoet.

- De bevordering van veiligheid en gezondheid van kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen is uitgangspunt van het handelen.
- Wij stellen het belang van de inwoners centraal. We zien hoe aan de hulpvraag tegemoet kan worden gekomen. Door mensen in de omgeving van de inwoner te betrekken zorgen we dat dit de zelfregie van de leden van het huishouden ondersteunt (hetzij door aan te vullen, gepast over te nemen, 'slechts' nabij te zijn, en waar mogelijk te normaliseren).
- Samen werken wij integraal en systemisch¹⁴ aan duurzame oplossingen.
- Wij zijn er zo lang als nodig en zo kort als mogelijk.
- Niemand valt tussen wal en schip.

De volgende voorbeelden geven weer wat het Sociaal Team Wassenaar voor inwoners kan betekenen.

"Een alleenstaande man van middelbare leeftijd is zijn baan verloren en daardoor gaat zijn inkomen plotseling flink achteruit. Hij heeft geen zinvolle dagbesteding meer. Het Sociaal Team helpt hem een goed financieel overzicht te maken en wijst hem de juiste weg om gebruik te maken van de bestaande voorzieningen. Daarnaast gaat het Sociaal Team met hem in gesprek over zijn interesses om hem te helpen aan een zinvolle dagbesteding, terwijl de man ondertussen solliciteert."

"Een alleenstaande moeder meldt zich bij het Sociaal Team omdat zij zich zorgen maakt over haar zoon van 10 jaar oud. Haar zoon heeft last van faalangst. Het Sociaal Team gaat in gesprek met de moeder om te kijken hoe zij haar kunnen ondersteunen bij het alleenstaand moederschap en de zorgen die zij heeft. De sociaal-maatschappelijk werker gaat aan de slag met de zoon en hij neemt deel aan een training waarin hij leert omgaan met zijn angst."

"Een 30-jaar getrouwd stel heeft te maken met moeilijkheden in hun relatie doordat de vrouw mantelzorgtaken uitvoert voor haar man. De mevrouw meldt zich bij het Sociaal Team en ze gaan in gesprek over de mogelijkheden voor mantelzorgondersteuning. Vervolgens gaat de relatiecoach, ook onderdeel van het Sociaal Team, aan de slag met het stel om te werken aan emotionele verbinding en het herstel hiervan. Hierdoor kan het stel het leven beter samen dragen."

REGIOPLAN HAAGLANDEN 2024-2030 (INTEGRAAL ZORGAKKOORD)

Het Regioplan Haaglanden 2024-2030 bevat de aanpak voor de prioritaire opgaven van de regio, gebaseerd op het regiobeeld¹⁵ dat in juni 2023 is gepubliceerd. Het gaat om de gemeenten Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Rijswijk, Wassenaar en Zoetermeer. De regionale zorg- en welzijnspartijen, de gemeenten, zorgverzekeraars en inwoners stellen samen vast wat de belangrijkste prioritaire opgaven zijn op basis van cijfers in de regio. Dit gebeurt op basis van het Integraal Zorgakkoord.

¹⁴ Systemisch werken betekent dat er rekening wordt gehouden met de brede context waarin iets zich afspeelt.

¹⁵ Bron: Regiobeeld Haaglanden 2023, www.regiobeeld.nl.

Uit het regiobeeld is gebleken dat de zorgvraag over de breedte van de sector zorg en welzijn in de regio Haaglanden tot 2024 stijgt met 20% tot 25%. Daar komt bij dat er zorgwekkende personeelstekorten zijn. Om hieraan te werken zijn de volgende prioritaire opgaven geformuleerd:

1. naar een gezonde arbeidsmarkt voor zorg en welzijn;
2. juiste hulp voor de juiste mensen;
3. in-, door- en uitstroom keten;
4. preventief (positief) gezond leven;
5. thuis ouder worden;
6. versterken mentale gezondheid en toegankelijkheid passende ggz;
7. samen organiseren.

PLAN VAN AANPAK BREDE SPUK

In oktober 2023 is het Wassenaarse plan van aanpak voor de Brede SPUK-regeling voor 2023-2026 goedgekeurd door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), met daarin het volgende statement:

"Wassenaar wil een gezonde samenleving zijn. Daarvoor spannen gemeente, maatschappelijke organisaties, ondernemers en inwoners zich eensgezind in. Ze bundelen hun deskundigheden en mogelijkheden, delen kennis, helpen elkaar in de uitvoering en vieren samen successen. Niet voor even maar voor langere tijd. De focus is een gezonde generatie in 2040."

Dit plan van aanpak geeft vanuit de gemeente Wassenaar invulling aan het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). We kijken vanuit de positieve-gezondheidsgedachte naar de gezondheidssituatie in Wassenaar om op passende wijze bestaande gezondheidsachterstanden te verminderen en eventuele nieuwe te voorkomen. We doen dit met een preventieve en integrale aanpak.

PARTICIPATIEWET

In september 2023 is het nieuwe re-integratie- en participatiebeleid vastgesteld door de raad. Dit is onderdeel van de Participatiewet. Dit beleid geeft op de volgende wijze richting aan de uitvoering voor de komende jaren:

"Het eerdere re-integratie en participatiebeleid leidde ertoe dat vooral inwoners met een korte afstand tot de arbeidsmarkt succesvol naar werk zijn begeleid (de re-integratiegroep). Voor een aanzienlijk deel van de uitkeringsgerechtigden (de participatiegroep) geldt dit niet. Zij hebben een grote afstand tot de arbeidsmarkt en hebben intensieve begeleiding nodig om (weer) deel te kunnen nemen aan werk of participatie. Dit komt vooral door de verschillende problemen waarmee deze inwoners te maken hebben, zoals psychische problemen en onvoldoende aansluiting tussen opleiding en werkervaring ten opzichte van openstaande vacatures. Om dit te realiseren is het nieuwe re-integratie en participatiebeleid gericht op de volgende 3 pijlers:

1. Beperking van (her)instroom in de uitkering.
2. Duurzame uitstroom van de re-integratiegroep richting werk of studie.
3. Doorstroom van de participatiegroep."

Dit beleid wordt opgesteld en uitgevoerd in samenwerking met de gemeente Leidschendam-Voorburg.

Herzien minimabeleid

Gemeenten hebben (beleids)ruimte voor extra financiële ondersteuning voor inwoners met een minimum inkomen en ook Wassenaar maakt al lange tijd gebruik van deze mogelijkheid. Het herziene minimabeleid van de gemeente zal per 2025 ingaan.

Een belangrijke ontwikkeling die wordt betrokken bij dit nieuwe beleid, is de door het Rijk aangekondigde herziening van de Participatiewet. Daar zitten belangrijke elementen in die ook van toepassing zijn op het beleid en de dienstverlening rondom de minimaregelingen. Dan gaat het bijvoorbeeld om de ruimte voor maatwerk, meer eenvoud in de regelgeving, aansluiting bij wat mensen (aan)kunnen en de uitvoerbaarheid van het stelsel voor de professionals.

Herzien gemeentelijke schuldhulpverlening

Samenhangend met de Participatiewet, is de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening. Onderdeel hiervan is een evaluatie van de schuldhulpverlening. In 2024 wordt een aangepast beleidsplan vastgesteld. De Wet gemeentelijke schuldhulpverlening verplicht de gemeenteraad iedere vier jaar een plan te stellen dat richting geeft aan de integrale schuldhulpverlening aan de inwoners van haar gemeente.

ONTWIKKELINGEN JEUGDHULPREGIO HAAGLANDEN

De gemeente Wassenaar koopt jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering regionaal in via het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (SbJH). Dit is een samenwerkingsverband van de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer. Sinds 1 januari 2024 is de gemeente Voorschoten uit de Gemeenschappelijke Regeling Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (GR SbJH) getreden. Daarnaast koopt Den Haag sinds 1 januari 2024 een deel van de ambulante en specialistische jeugdhulp zelf in. Dit initiatief wordt ook wel het Haags Toekomstperspectief genoemd. Ten aanzien van de overige specialistische jeugdhulp, de jeugdbescherming en de jeugdreclassering blijft de gemeente Den Haag wél onderdeel van de huidige regionale inkoop en is zij onderdeel van de GR SbJH.

De mogelijke risico's van het Haags Toekomstperspectief voor de overige gemeenten zijn en blijven in algemene zin beperkt en beheersbaar. Daarnaast formuleert het initiatief van Den Haag ook de mogelijkheid om te komen tot een betere regionale samenwerking met concrete samenwerkingsafspraken. Het besluit van Den Haag leidt tot een meer inhoudelijk gesprek over jeugdhulp en samenwerking en vanuit welke waarden de gemeenten willen sturen op de jeugdhulp. Daarnaast ontstaat meer dan voorheen het gesprek over wat gemeenten van elkaar kunnen leren. Op deze manier werken we gezamenlijk aan het effectiever en doelmatiger inzetten van jeugdhulp.

ONDERWIJSBELEID

Binnen het onderwijsbeleid zijn diverse lokale ontwikkelingen. Het nieuwe beleidsplan met betrekking tot voor- en vroegschoolse educatie in Wassenaar is vastgesteld in 2023. Het voor- en vroegschoolse educatiebeleid richt zich op jonge kinderen en is onderdeel van het Gemeentelijk Onderwijsachterstandenbeleid (GOAB). In het beleidsplan staat omschreven hoe de focus in 2024 ligt op het verankeren van de basisafspraken, zoals vastgelegd in de wet- en regelgeving. De jaren daarna ligt de focus op het realiseren van de ambities om Wassenaarse kinderen met (kans op) een onderwijsachterstand het meest effectief te ondersteunen en gelijke kansen te vergroten. Belangrijk hierbij is het verminderen van non-bereik (peuters met een risico op onderwijsachterstanden die geen gebruik maken van een voorschools aanbod) en het realiseren van ouderbetrokkenheid.

Door de toestroom van meer kinderen die korter dan twee jaar in Nederland wonen, is de noodzaak ontstaan om de taalklassen op te nemen in het reguliere onderwijsaanbod. Voor kinderen die naar een school voor voortgezet onderwijs moeten, is er een Internationale Schakelklas (ISK). Deze voorziening zit anno 2024 in Leiden. Mocht er een grote behoefte komen aan een ISK, dan kan er gekeken worden

naar uitbreiding binnen Wassenaar. Voor kinderen in de basisschoolleeftijd is er een taalklas. De gemeente Wassenaar is verantwoordelijk voor de huisvesting van deze taalklas. Daarnaast kan een gemeente op basis van het GOAB het primair onderwijs faciliteren. Voor 2025 zal hiervoor een gemeentelijke subsidieregeling opgesteld worden zodat het primair onderwijs hier aanspraak op kan maken.

Voor het verminderen en voorkomen van laaggeletterdheid bij volwassenen, neemt de gemeente Wassenaar in het kader van de Wet educatie en beroepsonderwijs deel aan een regionale samenwerkingsovereenkomst met de regio Zuid-Holland Centraal. Naast Wassenaar nemen de gemeenten Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg, Pijnacker-Nootdorp, Lansingerland en Voorschoten deel.

In 2024 starten we met het traject om te komen tot een Lokale Educatieve Agenda (LEA). In de LEA zullen we, samen met besturen van scholen, kinderopvang en peuterspeelzalen en betrokken maatschappelijke partners uit het Sociaal Team Wassenaar, tot gezamenlijke afspraken komen over de samenwerking en prioriteiten op het vlak van kansengelijkheid van onze jeugd.

Met het onderwijs hebben we een convenant Schoolveiligheid. Dit is een convenant tussen het voortgezet onderwijs en de veiligheidsketen. In januari 2024 is afgesproken dat dit convenant breder wordt, zodat ook het primair onderwijs aansluit en het verbreed wordt naar preventie en schoolveiligheid.

Een andere lokale ontwikkeling is de planvorming rondom een verbeterde samenwerking tussen de leerplichtambtenaren en de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) voortijdig schoolverlaten (nieuwe term: Doorstroompuntregio's). Het is van belang dat deze partijen een signaleringsfunctie voor het Sociaal Team Wassenaar vervullen en dat er nauwer wordt samengewerkt.

AANDACHT VOOR JEUGD EN OUDEREN

De bevolkingsopbouw van Wassenaar speelt een belangrijke rol de komende jaren. We moeten voldoende aandacht hebben voor onze jeugd en jongeren rondom eenzaamheid, prestatiedruk, gebruik van verslavende middelen en de mentale problemen die hieruit volgen. We zien het belang van vroegtijdig ondersteunen om te voorkomen dat problemen verergeren. Dit vraagt om een goede samenwerking met het primair en het voortgezet onderwijs in Wassenaar en met lokale partners zoals het jongerenwerk, het Sociaal Team Wassenaar en de Schooladviesdienst Wassenaar.

Aan de andere kant laat de bevolkingsopbouw ook zien dat in Wassenaar de komende jaren het aantal 75-plussers zal stijgen. Deze groep leeft langer, waardoor we een toename verwachten van het aantal chronisch zieken. Met aan de andere kant een tekort aan medisch en verzorgend personeel en de noodzaak voor mensen om langer thuis te blijven wonen, doordat het aanbod van intramurale zorg zeer beperkt is en blijft.

Mensen leven dus langer, wonen langer zelfstandig thuis en maken daarbij steeds meer gebruik van beschikbare voorzieningen. Aan gezien de gemiddelde leeftijd in Wassenaar hoger ligt dan gemiddeld in Nederland, betekent dit dat de druk op mantelzorgers de komende jaren flink zal toenemen. Dit vraagt veel aandacht de komende jaren en daarmee ook aandacht voor mantelzorgers, respijtzorg en een dementievriendelijke gemeente. Daarnaast vraagt dit aandacht voor de beschikbare voorzieningen en mobiliteitsvraagstukken. Zijn de gewenste voorzieningen aanwezig, kunnen oudere inwoners zich blijven verplaatsen en is Wassenaar hier voldoende op ingericht?

VEILIGHEID

Je veilig voelen is een belangrijk onderdeel van (mentale) gezondheid en welzijn. Als veiligheid in het geding is, zijn er stevige professionele samenwerkingen in Wassenaar om dit aan te pakken. De samenwerking met Veilig Thuis Haaglanden, het Veilig Verder Team, Bemoeizorg, het Crisis Interventie Team kinderen en jongeren (CIT) en de Lokale Kamer Zorg en Veiligheid, zijn vastgelegd in convenanten. Hiermee kunnen we zowel gedegen handelen in het geval van een crisis- of zorgmelding, als gezamenlijk inzetten op het doel om maatschappelijke uitval, ernstige overlast en criminaliteit tegen te gaan.

Het Veilig Verder Team is integraal onderdeel van het Sociaal Team Wassenaar. De Lokale Kamer Zorg en Veiligheid is een samenwerkingsverband met onder andere het Openbaar Ministerie, de politie en de procesregisseurs van het Sociaal Team. Gezamenlijk borgen het Veilig Verder Team en de Lokale Kamer Zorg en Veiligheid de brede en langduriger ondersteuning en zorg van huishoudens tijdens en na een crisisinterventie.

De gemeente legt in het Integraal Veiligheidsbeleid de nieuwe actuele en toekomstbestendige ambities en beleidsintensiveringen voor de jaren 2024-2027 vast. In december 2023 is dit Integraal Veiligheidsbeleid door de raad vastgesteld. Kenmerkend voor dit beleid is dat het verschillende onderwerpen en beleidsterreinen raakt en samenhang heeft met landelijke en regionale beleidsontwikkelingen en beleidsplannen. Daarom is vanuit het Sociaal Domein meegedacht bij het opstellen van dit beleid en komen eerdergenoemde samenwerkingen op het raakvlak van gezondheid, welzijn en veiligheid terug in het beleid. Het Integraal Veiligheidsbeleid is daarmee een voorbeeld van een aangrenzend beleidsterrein.

OMVORMING NOODOPVANG ASIELZOEKERS NAAR ASIELZOEKERSCENTRUM

Sinds 7 november 2022 worden er voor het 15^e winterseizoen vluchtelingen opgevangen op Duinrell. De afspraak was dat het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) tot 27 maart 2024 gebruik kan maken van het terrein. Inmiddels is dit verlengd voor jaarrond tot en met 12 maart 2028. In plaats van noodopvang is het een regulier asielzoekerscentrum geworden. Daarnaast bevinden zich sinds 1 april 2023 in totaal 45 Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen (AMV'ers) in de opvang. Deze hebben aparte intensieve begeleiding (24/7).

Dat betekent dat er op verschillende beleidsterreinen van het Sociaal Domein aanspraak gemaakt (kan) worden. De gemeente is verantwoordelijk voor jeugdzorg en faciliteren van onderwijs voor de bewoners van de opvang.

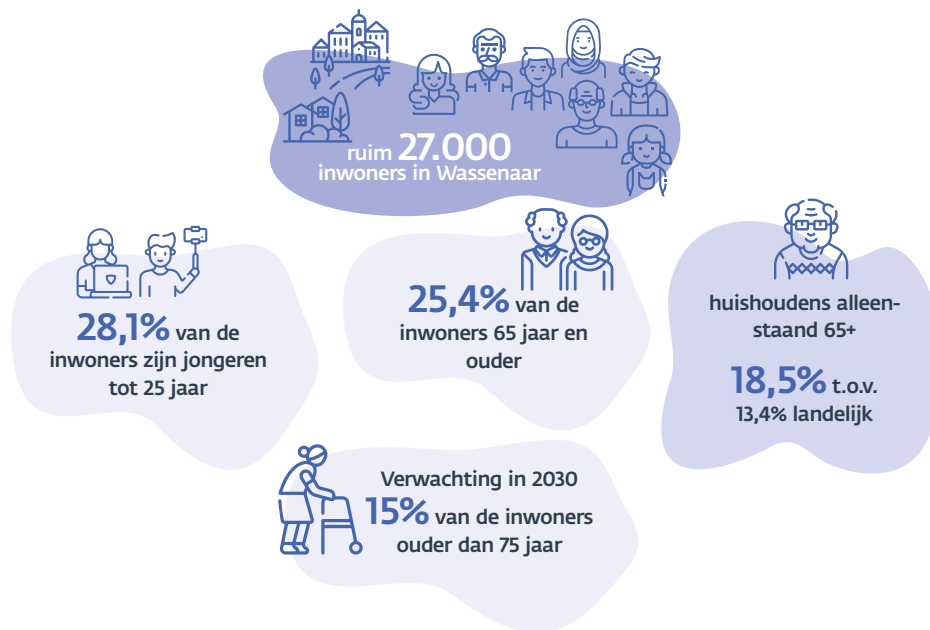
3.4 Hoe staat het met onze inwoners?

Naast de invloed van wet- en regelgeving en landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen, is het van belang om in kaart te brengen hoe het op dit moment met onze inwoners staat. Dit zorgt voor een compleet beeld, om vervolgens onze belangrijkste maatschappelijke opgaven vorm te kunnen geven.

Hieronder geven we algemene data op het gebied van de demografische opbouw, sociale zaken, onderwijs en gezondheid en welzijn, zonder te pretenderen hiermee volledig te zijn. We gaan bij verdere uitwerking op diverse thema's in aanvullende beleidsnota's en/of uitvoeringsplannen, steeds beginnen met een analyse van beschikbare data rondom het thema. Hierover is meer te lezen in hoofdstuk 5 en 6.

DEMOGRAFISCHE GEGEVENS¹⁶

- In Wassenaar wonen ruim 27.000 inwoners.
- De demografische opbouw van Wassenaar laat aan de ene kant een grote vertegenwoordiging van jongeren tot 25 jaar zien, namelijk 28,1% van de inwoners.
- Aan de andere kant laat de bevolkingsopbouw ook zien dat in Wassenaar 25,4% van de inwoners 65 jaar en ouder is. In 2030 wordt verwacht dat 15% van de inwoners ouder zijn dan 75 jaar, in 2050 zal dit gestegen zijn tot 19,4%.
- Wassenaar heeft een hoog percentage huishoudens van alleenstaand 65+'ers (18,5% t.o.v. 13,4% landelijk).

¹⁶ Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024.

SOCIALE ZAKEN¹⁷

- Het gemiddeld besteedbaar jaarinkomen ligt hoger dan gemiddeld in Nederland. In 2021 lag het gemiddeld besteedbaar jaarinkomen in Wassenaar op € 75.800, in Nederland lag dit gemiddeld besteedbaar jaarinkomen op € 48.400. Het aantal huishoudens dat moeite heeft om rond te komen (Wassenaar 12%, Nederland 14%) en het aantal inwoners dat een uitkering krijgt in het kader van Participatiewet (Wassenaar 5%, Nederland 9%) is beduidend lager dan gemiddeld in Nederland. Ondanks dat Wassenaar een welvarende gemeente is, blijken de verschillen in Wassenaar groot te zijn. In Wassenaar blijkt het vermogensongelijkheid hoger te liggen dan landelijk (Wassenaar kent een Ginicoëfficiënt¹⁸ van 0,81 ten opzichte van 0,76 landelijk).
- In de eerste helft van 2023 is het aantal mensen met een bijstandsuitkering in de gemeente Wassenaar gestabiliseerd na een periode van sterke daling. Nog steeds is de behoefte aan personeel groot, maar een goede aansluiting tussen aanbod en vraag op de arbeidsmarkt blijkt steeds moeilijker te realiseren.
- Er is een verband tussen een slechtere ervaren gezondheid en moeite hebben met rondkomen.

¹⁷ Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, GGD Haaglanden en managementrapportage 'Werk & Inkomen inclusief Minimaregelingen en Schuldhulpverlening, gemeente Wassenaar' van het eerste kwartaal van 2023.

¹⁸ 'De Ginicoëfficiënt is een maatstaf voor de inkomens- of vermogensongelijkheid. De waarde van de Ginicoëfficiënt G ligt tussen 0 en 1. Bij een volkomen gelijke verdeling is G gelijk aan nul.' Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

ONDERWIJS¹⁹

- Het gemiddelde opleidingsniveau in Wassenaar van inwoners tussen de 15 en 75 jaar ligt hoger dan gemiddeld in Nederland.
- 11% van de kinderen in Wassenaar valt in de landelijke doelgroep van kinderen met een risico op een onderwijsachterstand. Deze groep concentreert zich vooral in Wassenaar-Noord.

GEZONDHEID EN WELZIJN²⁰

- Inwoners van de gemeente Wassenaar zijn relatief gezond, zeker ten opzichte van Nederland als geheel. Over het algemeen steken de gezondheid, gezondheidsbeleving en het beweeggedrag positief af tegen het nationale gemiddelde. De levensverwachting van onze inwoners ligt dan ook hoger dan elders in de regio Haaglanden.
- Daarnaast is er een aantal specifieke risico's die zorgelijk zijn en waarvan het verstandig is daar aandacht voor te hebben:
 - Hoog percentage (ernstig) overgewicht onder volwassenen en ouderen.
 - Verhoogd percentage huidkanker t.o.v. Nederlands gemiddelde.
 - Hoog percentage jongeren dat ooit heeft gerookt t.o.v. de regio Haaglanden.
 - Hoog percentage jongeren dat 'binge drinkt' t.o.v. de regio Haaglanden.
 - Het aantal volwassenen dat bovenmatig drinkt ligt hoger dan gemiddeld in Nederland.

- Het aantal jeugdigen (11–18 jaar) met een verminderde psychische gezondheid ligt iets hoger dan gemiddeld in Nederland.
- Het noordoostelijk deel van Wassenaar scoort lager dan het zuidwestelijk deel als het gaat om scores rondom gezondheid, gezondheidsbeleving en beweeggedrag.
- 9,2% van de jongeren tot 18 jaar in Wassenaar kreeg in de eerste helft van 2023 jeugdhulp. Dit is lager dan het landelijk gemiddelde van 11,1% jongeren met jeugdhulp.
- In Wassenaar waren in 2021 naar schatting bijna 8.000 inwoners van 15 jaar of ouder mantelzorger. Gezien de vergrijzing is de verwachting dat dit aantal toeneemt.
- In verhouding tot andere gemeenten in Nederland, woonden in 2021 in Wassenaar relatief de meeste mensen met dementie thuis.
- Volgens de prognose van Alzheimer Nederland zijn er in 2025 rond 740 ouderen in Wassenaar dementerend. Belangrijke risicofactoren voor dementie zijn hoge bloeddruk, overgewicht, alcohol, suikerziekte, roken, verhoogd cholesterol, ongezonde voeding, weinig bewegen, weinig nieuwe dingen leren en weinig sociale contacten.

¹⁹ Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024.

²⁰ Bron: GGD Haaglanden, Startfoto GALA Wassenaar door JB Lorenz, Centraal Bureau voor de Statistiek, 'Indicatie aantal mantelzorgers per gemeente', MantelzorgNL, 2021, 'Factsheet dementie', Vektis, 2021 en 'Mensen met dementie per gemeente', Alzheimer Nederland, 06-11-2023.

4. Maatschappelijke opgaven, doelen en effecten

4.1 Belangrijkste maatschappelijke opgaven

De landelijke, regionale en lokale context en de algemene cijfers over onze inwoners laten zien dat er diverse vraagstukken zijn die de komende jaren extra aandacht vragen. Voor Wassenaar betekent dit concreet dat we de komende jaren kiezen om te werken aan de volgende maatschappelijke opgaven:

- **Gezonde en vitale inwoners:** Wanneer we kijken naar de gezondheid van onze inwoners, is er een aantal risico's waar we aandacht voor moeten hebben, zoals overgewicht en mentale weerbaarheid. We hebben daarom de opgave om te blijven werken aan een gezonde leefstijl (zowel fysiek als mentaal), een gezonde financiële situatie en een gezonde leefomgeving. Dit doen we onder andere door in te zetten op preventie, normaliseren, demedicaliseren en collectivieren. Een deel van de opgave is om inwoners en doelgroepen te bereiken die we op dit moment minder in beeld hebben. We kiezen ervoor om extra in te zetten op de volgende doelgroepen:
 - **Jeugd:** De bevolkingsopbouw van Wassenaar laat zien dat er een grote vertegenwoordiging is van jongeren tot 25 jaar en dat deze doelgroep te maken heeft met problemen rondom onder andere middelengebruik, psychische gezondheid en onderwijsachterstanden. De opgave is het versterken van de zelfredzaamheid en het voorkomen en verminderen van deze problematiek. We benadrukken hierbij het belang van het betrekken van de opvoeders.

- **Ouderen:** De bevolkingsopbouw van Wassenaar laat zien dat we te maken hebben met een sterke vergrijzing. We moeten ons voorbereiden op de gevolgen hiervan. Denk hierbij aan het belang van aandacht voor mantelzorgondersteuning, dementie en eenzaamheid. Ook hier is de opgave het versterken van de zelfredzaamheid en het voorkomen en verminderen van de problematiek.
- **Beschikbaarheid informatie, advies, ondersteuning, hulp en zorg:** We staan voor de opgave om ervoor te zorgen dat inwoners die daarop aangewezen zijn, de juiste ondersteuning, hulp en zorg op de juiste plek krijgen. Onderdeel van deze opgave is de kosten voor de uitvoering van de Wmo en de Jeugdwet de komende jaren beheersbaar houden.

4.2 Doelen en maatschappelijke effecten

Wat willen we concreet bereiken en wat levert het op? De komende jaren werken we aan het realiseren van de volgende doelen:

1. We versterken de sociale basis en het maatschappelijk middenveld.
2. We werken aan lichamelijke, geestelijke en financiële gezondheid voor alle inwoners door het accent op preventie, specifiek voor de jeugd en de ouderen.
3. We koesteren het sterke verenigingsleven en onze vrijwilligers.
4. We zorgen voor een gerichte spreiding en vaste ontmoetingscentra in verschillende buurten.
5. We maken van Wassenaar een dementievriendelijke gemeente.

6. We zorgen voor voldoende ondersteuning voor mantelzorgers en voor respijtzorg.
7. We gaan actief de strijd aan tegen armoede.
8. We hebben een sterk Sociaal Team Wassenaar met een spilfunctie ten aanzien van samenwerking en waarbij voor alle betrokken een duidelijke rol is weggelegd.
9. We werken aan een inclusief en toegankelijk Wassenaar met gelijke kansen voor alle inwoners.

Het realiseren van deze doelen draagt bij aan de volgende maatschappelijke effecten:

- *Inwoners hebben een gezonde leefstijl.*
- *Inwoners zijn zo zelfredzaam mogelijk en kunnen zo lang mogelijk de regie over hun eigen leven houden.*
- *De jeugd groeit gezond en veilig op en inwoners kunnen zich maximaal ontwikkelen.*
- *Wassenaar is veilig en er is sociale cohesie.*
- *Er is een duurzaam systeem voor zorg en ondersteuning. De ondersteuning vindt dichtbij huis plaats.*
- *Inwoners die hulp nodig hebben, krijgen de juiste ondersteuning op tijd.*

Deze maatschappelijke effecten zijn ongewijzigd ten opzichte van de maatschappelijke effecten uit het beleidsplan Sociaal Domein 'Iedereen doet mee' van 2018-2021, omdat deze nog steeds actueel zijn.

Hoe we ervoor zorgen dat we deze doelen en maatschappelijke effecten gaan bereiken, staat toegelicht in hoofdstuk 5 en 6.

5. Uitvoering

5.1 Operationele uitgangspunten

Dit beleidsplan omschrijft de overkoepelende visie op het Sociaal Domein voor de komende jaren. Het is de 'paraplu' waaraan we al ons werk in het Sociaal Domein ophangen. Wanneer het wettelijk verplicht of wenselijk is, worden aparte, aanvullende beleidsnota's of uitvoeringsplannen opgesteld om uitwerking en uitvoering te geven aan dit beleidsplan. Daarin wordt de concrete vertaling gemaakt van deze visie naar de uitvoering. Daarnaast zetten we juridische kaders in verordeningen en nadere regels vast.

Hoe gaan we werken? Om op integrale wijze uitvoering te geven aan de (wettelijke) taken in het Sociaal Domein én flexibel om te gaan met de vele en snel opeenvolgende ontwikkelingen in het Sociaal Domein, werken we volgens de volgende uitgangspunten:

1. de informatievoorziening, advies, ondersteuning, hulp en zorg is en blijft van goede kwaliteit;
2. we maken gebruik van de inzet van ervaringsdeskundigen en werken volgens het principe 'niets over ons, zonder ons';
3. we kijken integraal, handelen daarnaar en werken opgabegericht;
4. we zetten in, daar waar de meeste 'winst' te behalen valt en hebben daarbij extra aandacht voor de doelgroepen die lastiger te bereiken zijn;
5. we behouden en versterken de bestaande sociale structuren van Wassenaar;
6. de gemeente treedt steeds vaker in de rol van 'partner';

7. de indicatoren voor de monitoring zijn afgestemd met de doelgroep en de raadscommissie;
8. we werken binnen de financiële kaders (denk ook aan andere mogelijkheden van financiering zoals het aanvragen van subsidies en fondsen), waarbij we een realistische blik hebben op en transparant zijn over de haalbaarheid en beheersbaarheid van de financiën.

5.2 Aanvullende beleidsnota's en uitvoeringsplannen

Voor diverse onderwerpen in het Sociaal Domein zijn of worden beleidsnota's en/of uitvoeringsplannen opgesteld, waarin de concrete vertaling van de visie naar de uitvoering wordt gemaakt. De rode draad die door deze beleidsnota's en uitvoeringsplannen vloeit, is het toenemend inzetten op preventie en het zorgen dat de benodigde informatie, advies, ondersteuning, hulp en zorg beschikbaar blijft voor inwoners die hierop aangewezen zijn.

We kiezen voor een aanvullende beleidsnota wanneer het noodzakelijk of wenselijk is om een onderwerp verder uit te diepen, dan in deze overkoepelende visie wordt gedaan. Een beleidsnota bevat een uitgebreide analyse van de opgaven en onze uitgewerkte visie op een specifiek onderwerp of specifieke wet met de bijbehorende keuzes voor de uitvoering. En in een uitvoeringsplan benoemen we de concrete acties die worden ondernomen op basis van de opgaven die benoemd zijn. We werken volgens eerdergenoemde uitgangspunten en stellen eisen aan de beleidsnota's en uitvoeringsplannen. In bijlage C staat omschreven wat de eisen zijn aan de beleidsnota's en

uitvoeringsplannen. Twee van de belangrijkste eisen zijn aandacht voor een analyse van beschikbare data en een realistische toelichting op de haalbaarheid van de plannen en beheersbaarheid van de bijbehorende kosten.

Daarnaast zijn er beleidsvisies, -stukken en uitvoeringsplannen van aangrenzende beleidsterreinen die onlosmakelijk samenhangen met het Sociaal Domein, zoals bijvoorbeeld de Woonzorgvisie en de Sportvisie. Vanuit dit beleidsplan wordt hiervoor inbreng geleverd. De verhouding tussen dit beleidsplan en de aangrenzende en onderliggende beleidsdomeinen en -stukken zijn gevisualiseerd in bijlage B.

AFWEGINGSKADER BELEIDSNOTA'S EN UITVOERINGSPLANNEN

Voor diverse onderwerpen is reeds bepaald dat hiervoor beleidsnota's en/of uitvoeringsplannen worden opgesteld.

De volgende beleidsnota's staan op de langetermijnagenda van 2024:

- *minimabeleid;*
- *schuldhulpverleningsbeleid;*
- *jeugdbeleid (met aandacht voor opgaven rondom eenzaamheid, mentale gezondheid, suïcidepreventie, gezonde leefstijl en de Hervormingsagenda Jeugd);*
- *ouderenbeleid (met aandacht voor opgaven rondom langer thuis wonen, dementie, mantelzorg, respijtzorg, eenzaamheid en gezonde leefstijl);*
- *Wmo-beleid.*

Voor in ieder geval de volgende thema's worden uitvoeringsplannen opgesteld in 2024 of 2025:

- *Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA);*
- *Integraal Zorgakkoord (IZA);*
- *Sociaal Team Wassenaar;*
- *gezondheid en welzijn (met aandacht voor een dementievriendelijke gemeente en ontmoetingscentra);*
- *inclusie en toegankelijkheid (via een Lokale Inclusie Agenda);*
- *onderwijs (via een Lokale Educatieve Agenda).*

Deze beleidsnota's en uitvoeringsplannen geven invulling aan de genoemde maatschappelijke opgaven en de daaruit voortkomende doelen, zoals beschreven in hoofdstuk 4. Tabel 1 geeft een indicatief overzicht van welke beleidsnota's en uitvoeringsplannen volgen, op welke termijn deze worden verwacht en aan welke doelen deze bijdragen. De doelen zijn als volgt genummerd:

1. We versterken de sociale basis en het maatschappelijk middenveld.
2. We werken aan lichamelijke, geestelijke en financiële gezondheid voor alle inwoners door het accent op preventie, specifiek voor de jeugd en de ouderen.
3. We koesteren het sterke verenigingsleven en onze vrijwilligers.
4. We zorgen voor een gerichte spreiding en vaste ontmoetingscentra in verschillende buurten.
5. We maken van Wassenaar een dementievriendelijke gemeente.
6. We hebben aandacht voor mantelzorgers en respijtzorg.
7. We hebben aandacht voor armoedebestrijding.
8. We hebben een sterk Sociaal Team Wassenaar met een spilfunctie ten aanzien van samenwerking en waarbij voor alle betrokkenen een duidelijke rol is weggelegd.
9. We werken aan een inclusief en toegankelijk Wassenaar met gelijke kansen voor alle inwoners.

Draagt bij aan doel:	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Beleidsnota's (2024):									
Minimabeleid	x	x					x		x
Schuldhelpverleningsbeleid	x	x					x		x
Jeugdbeleid	x	x	x						x
Ouderenbeleid	x	x	x	x	x	x			x
Uitvoeringsplannen (uiterlijk 2025):									
Gezond en Actief Leven Akkoord	x	x	x			x	x		x
Integraal Zorgakkoord	x	x				x			x
Sociaal Team Wassenaar	x	x				x	x	x	x
Gezondheid en welzijn	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Inclusie	x	x							x
Onderwijs (Lokale Educatieve Agenda)	x	x					x		x

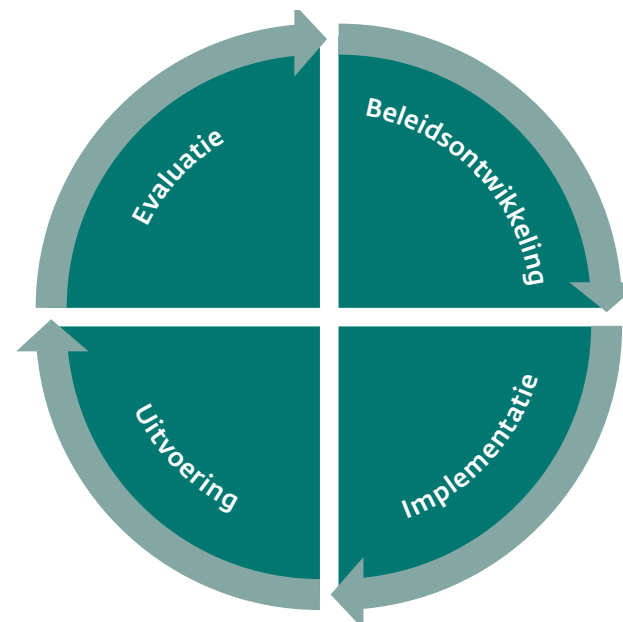
Tabel 1. Indicatief overzicht van beleidsnota's en uitvoeringsplannen en de relatie met de doelen van de beleidsvisie.

Daarnaast kan het voorkomen dat we de komende jaren aanvullende beleidsnota's en/of uitvoeringsprogramma's opstellen wanneer we anticiperen en inspelen op veranderingen. We zullen afwegen wanneer een beleidsnota of uitvoeringsplan noodzakelijk is.

5.3 Monitoring

Om te weten of we de gestelde doelen en maatschappelijke effecten bereiken, zowel overkoepelend als per thema, zetten we in op het versterken van de monitoring. Dit is een belangrijk onderdeel van de gemeentelijke beleidscyclus.

De monitoring start met beleidsontwikkeling, inclusief het formuleren van indicatoren, gevolgd door implementatie, dan de uitvoering zelf, met daarna de terugkoppeling en evaluatie. Dit is een continu proces, zoals weergegeven in figuur 4. De monitoring vindt plaats gedurende de volledige beleidscyclus. Dit leidt, op basis van evaluatie, tot een mogelijke bijstelling van het beleid.

Figuur 4. Visuele weergave van de beleidscyclus.

We monitoren niet enkel de doelen en inspanningen, maar duiden in hoeverre dit bijdraagt aan het behalen van de boogde maatschappelijke effecten. Hiervoor worden in de beleidsnota's en uitvoeringsplannen indicatoren opgesteld. Deze indicatoren worden afgestemd met de desbetreffende doelgroep en met de raadscommissie. We betrekken de ervaringen van inwoners en professionals nadrukkelijk bij het meten van de doelen en maatschappelijke effecten. Door kennis van de context en de inhoudelijk duiding, komen handvatten voor verbeteringen, optimalisatie en afstemming naar boven. Zo maken we de voortgang inzichtelijk en toetsen we op de maatschappelijke effecten. We sturen bij als de maatschappelijke effecten achterblijven bij de doelen die we stellen in het beleidsplan Sociaal Domein en de onderliggende beleidsnota's.

We organiseren per jaar twee momenten om in gezamenlijkheid te evalueren:

1. Om de voortgang van dit beleidsplan te evalueren gaan we een jaarlijkse integrale monitoring opzetten. We verzamelen de monitoringsgegevens van de beleidsnota's en uitvoeringsplannen en analyseren we deze integraal. Om de raadscommissie in positie te brengen, zullen we jaarlijks – naast de reguliere producten van begroting, kadernota en jaarverantwoording – een apart verantwoordingsmoment creëren waarbij we duiding geven aan de cijfers. We sluiten met de monitoring aan bij de planning- en controlcyclus, zodat we op de juiste momenten kunnen bijsturen waar nodig.
2. Daarnaast organiseren we een jaarlijkse bijeenkomst met maatschappelijke partijen in de gemeente om te evalueren en een vinger aan de pols te houden. Daarbij willen we zichtbaar maken wat we bereiken, wat goed gaat en willen we inventariseren wat er nog nodig is. Ook nemen we de ruimte om de diverse samenwerkingsrelaties te evalueren.

6. Financiën en risico's

6.1 Financiën

De programmabegroting biedt het financieel kader. In de begroting wordt een meerjarenperspectief geboden in programma 2 'Mens en Maatschappij'. In programma 2 zijn alle budgetten opgenomen die beschikbaar zijn voor het uitvoeren van het Sociaal Domein.

Naast de financiële middelen die we als gemeente beschikbaar hebben vanuit het Rijk, gaan we actief op zoek naar subsidies, fondsen en mogelijkheden voor cofinanciering van projecten. Dit biedt mogelijkheden voor zowel de gemeente als voor de partners in de gemeente. We verwachten hierin een proactieve houding van partners en nemen dit daarom op in het nieuwe subsidiebeleid.

Wanneer keuzes moeten worden gemaakt op basis van beperkte beschikbaarheid van middelen, kiezen we ervoor om naast de wettelijke verplichte inzet, bewust preventieve inzet te plegen voor de doelgroep waar de meeste 'winst' in kanselijkheid te behalen is. Dit wordt concreet uitgewerkt in de diverse beleidsnota's en uitvoeringsplannen.

6.2 Risico's

RIJKSBELEID

Het is mogelijk dat het Rijk in de komende jaren wetten of budgetten aanpast die van invloed zijn op het uit te voeren beleid in het Sociaal Domein.

Waar we reeds zicht op hebben is het feit dat in 2026 de bijdrage in het gemeentefonds daalt. De totale bijdrage voor de gemeente loopt terug. Voor de jaren 2026, 2027 en 2028 hebben we een voorlopig negatief begrotingsaldo van 4 miljoen euro. Als dat niet verandert, zal er moeten worden bezuinigd. Een risico van bezuinigen op preventie is dat het gebruik van de openeinde-regelingen en de daarmee gemoeide kosten, zullen toenemen.

OPENEINDEREGELINGEN

De Wmo, Jeugdwet en Participatiewet zijn openeinderegelingen. Dat is een begrotingsbesluit waardoor de regelingen geen budgettaire plafond kennen. Dit betekent dat de gemeente noodzakelijke zorg, die voldoet aan de criteria van de betreffende regeling, niet kan weigeren omdat er geen budgettaire ruimte is. Inherent aan een openeinderegeling is het risico op hoge kosten.

Een voorbeeld hiervan is de onvoorspelbaarheid van de ontwikkelingen in de jeugdzorg. De landelijke Hervormingsagenda Jeugd bevat maatregelen om de kosten van de jeugdzorg te beperken. Als deze hervormingsagenda onvoldoende resultaat brengt, dan zijn de kosten daar moeilijk te beheersen.

Een ander voorbeeld is de gebundelde uitkering voor de Participatiewet. De gemeente ontvangt dit budget voor het uitvoeren en de kosten van de Participatiewet. Gedurende het jaar wordt de hoogte van dit budget bekend, wat kan leiden tot onvoorziene tekorten.

INCIDENTEEL VERSUS STRUCTURELE FINANCIERING

We moeten structurele activiteiten structureel financieren, maar van het Rijk krijgen we deels incidentele middelen. Een voorbeeld hiervan is de inzet die we plegen voor het GALA en het IZA. Hiervoor zijn tijdelijke middelen beschikbaar gesteld, maar als gemeente willen we deze inzet structureel maken. Dit vraagt de komende jaren de aandacht.

STIJGENDE KOSTEN VOOR PREVENTIE EN ZORG DOOR VERGRIJZING

We hebben te maken met een dubbele vergrijzing. De komende jaren zal het aantal 75-plussers stijgen. Mensen leven dus langer, wonen langer zelfstandig thuis en maken daarbij de komende jaren steeds meer gebruik van beschikbare voorzieningen. De verwachting is dat dit zal leiden tot toenemende kosten voor de inzet van preventie, maatschappelijke ondersteuning en voor de inzet van zorg.

KOSTEN NIEUW BELEID

Gezien de beperkte middelen voor het huidige beleid, vraagt dit om keuzes en het stellen van prioriteiten. Wanneer er naar aanleiding van voortschrijdend inzicht nieuw beleid wordt gevormd dat kosten met zich meebrengt, moet goed worden gekeken naar de financiële haalbaarheid hiervan.

PERSONEELSTEKORTEN

Bij het opstellen en uitvoeren van beleid, zijn we afhankelijk van de beschikbaarheid van personeel. Dit geldt zowel voor de gemeente als voor maatschappelijke organisaties. Wanneer er onvoldoende personeel beschikbaar is, vormt dit een risico voor de haalbaarheid van de plannen.

Bijlage A. Voor het Sociaal Domein relevante verdragen, wetten en regelingen

JEUGDWET

In de Jeugdwet staan de taken van de gemeente. De gemeente moet onder andere:

- jeugdhulp van goede kwaliteit aanbieden;
- een beleidsplan voor preventie, ondersteuning, hulp en zorg opstellen;
- voorzieningen op het gebied van jeugdhulp (jeugdhulpplicht) treffen;
- jeugdbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering organiseren;
- maatregelen voor de aanpak van kindermishandeling nemen;
- de samenwerking met andere sectoren zoals zorg, onderwijs, politie en justitie zoeken;
- vertrouwenspersonen aanwijzen voor jongeren en (pleeg) ouders die te maken hebben met jeugdhulpverlening.

De Jeugdwet is gericht op het voorkomen van problemen en vroegtijdige inzet van hulp en zorg om zo zwaardere vormen van jeugdhulp te voorkomen. Preventieve activiteiten die onder de Jeugdwet vallen, zijn onder andere: vroege interventie bij opgroei problemen en het faciliteren van informatie en advies in de vorm van folders of een adviesgesprek. Preventieve activiteiten door welzijnswerk of welzijnsorganisaties, zoals het jongerenwerk, vallen ook onder de Jeugdwet.

WET MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING 2015

De gemeente is verantwoordelijk voor de ondersteuning van mensen die niet op eigen kracht zelfredzaam zijn. Het gaat bijvoorbeeld om:

- begeleiding en dagbesteding;
- ondersteuning om de mantelzorger tijdelijk te ontlasten;
- een plaats in een beschermde woonomgeving voor mensen met een psychische stoornis;
- opvang in geval van huiselijk geweld en mensen die dakloos zijn;
- re-integratie van ex-gedetineerde inwoners.

Ondersteuning is er in de vorm van algemene voorzieningen of maatwerkvoorzieningen. Algemene voorzieningen zijn vrij toegankelijke diensten, activiteiten of zaken. Bieden deze voorzieningen niet voldoende hulp? Dan kan een maatwerkvoorziening een oplossing zijn. Maatwerkvoorzieningen zijn diensten of zaken die precies zijn afgestemd op de persoonlijke situatie. Voor een maatwerkvoorziening is een indicatie nodig.

WET PUBLIEKE GEZONDHEID

De gemeente moet zorgen voor een stabiele en goed samenwerkende openbare gezondheidszorg. Deze zorg moet goed aansluiten op de gezondheidszorg die artsen bieden en de geneeskundige hulpverlening bij rampen. Ook heeft de gemeente als taak de centrale aansturing van infectieziektebestrijding op lokaal niveau. De publieke gezondheidszorg richt zich op de zorg voor de gezondheid van de samenleving en risicogroepen.

Bijlage A. Voor het Sociaal Domein relevante verdragen, wetten en regelingen

De gemeente moet in ieder geval zorg moet dragen voor:

- het bevorderen van de samenhang binnen de publieke gezondheidszorg en de afstemming ervan met de curatieve gezondheidszorg en de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen;
- het verwerven van, op epidemiologische analyse gebaseerd, inzicht in de gezondheidssituatie van de bevolking;
- het elke vier jaar op landelijk gelijkvormige wijze verzamelen en analyseren van gegevens over deze gezondheidssituatie;
- het bewaken van gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen;
- het bijdragen aan opzet, uitvoering en afstemming van preventieprogramma's, met inbegrip van programma's voor de gezondheidsbevordering;
- het bevorderen van medisch milieukundige zorg;
- het bevorderen van technische hygiënezorg;
- het bevorderen van psychosociale hulp bij rampen;
- het geven van prenatale voorlichting aan aanstaande ouders.

PARTICIPATIEWET

De gemeente is verantwoordelijk voor alle mensen die kunnen werken, maar daarbij wel ondersteuning nodig hebben. Een van de doelen van de Participatiewet is om meer mensen aan de slag te krijgen, ook mensen met een arbeidsbeperking. De gemeente is verantwoordelijk voor mensen met arbeidsvermogen die ondersteuning nodig hebben bij arbeidsre-integratie, en waar nodig inkomensondersteuning. Een ander doel van de wet is het verlenen van bijstand aan mensen 'die in zodanige omstandigheden verkeren of dreigen te geraken dat zij niet over de middelen beschikken om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien'.

WET GEMEENTELIJKE SCHULDHULPVERLENING

De gemeente is volgens deze wet verantwoordelijk voor schuldhulpverlening. Iemand met schulden kan zich melden bij de gemeente of bij de organisatie die schuldhulpverlening voor de gemeente uitvoert. Indien nodig kan de gemeente inwoners in het geval van problematische schulden via de rechtbank onder een beschermingsbewind plaatsen.

ONDERWIJSWET EN -REGELGEVING

De gemeente heeft de zorg voor een breed en veelsoortig onderwijsaanbod van voldoende kwaliteit. Naast deze zorgplicht heeft de gemeente wettelijke taken op het gebied van:

- onderwijshuisvesting;
- leerplicht en meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten;
- leerlingenvervoer;
- onderwijsachterstandbestrijding (inclusief voorschoolse educatie voor kinderen die risico lopen op (taal)achterstanden);
- afspraken met scholen en kinderopvangorganisaties over de voor- en vroegschoolse educatie.

Met de zorg voor de onderwijshuisvesting voor het primair, voortgezet en speciaal onderwijs zijn jaarlijks grote bedragen gemoeid. Het handhaven van de leerplicht en in het verlengde daarvan het terugdringen van het aantal schoolverlaters zonder startkwalificatie, is nauw verbonden met de zorgplicht, die scholen zelf hebben t.a.v. leerlingen die dreigen uit te vallen. Leerlingen kunnen recht hebben op vervoer op basis van een handicap of omdat er geen onderwijs van de gewenste richting in de directe omgeving is. De taken op het gebied van het bestrijden van onderwijsachterstand zijn beperkt tot het in standhouden van schakelklassen en het verzorgen van voorschoolse educatie. Vanuit haar leerplichttaak en de taken op het terrein van preventief jeugdbeleid en jeugdgezondheidszorg kan

gewerkt worden aan een sluitende aanpak voor alle jongeren van 0 tot 18. In overleg met schoolbesturen en overige jeugdinstellingen worden dan afspraken gemaakt over het toedelen van taken en verantwoordelijkheden. De gemeente kan ook stimulerend zijn in het betrekken van de school bij haar omgeving. Voorbeelden daarvan zijn Brede Scholen.

De gemeente moet zorgen voor een educatie-aanbod afgestemd op de behoefte van de doelgroepen in de eigen gemeente. De gemeente ontvangt op basis van de Wet educatie en beroepsonderwijs een budget voor de volwasseneducatie en de aanpak van laaggeletterdheid. De gemeente kan hiermee cursussen taal, rekenen en digitale vaardigheden aanbieden aan volwassenen.

De volgende wet- en regelgeving is van toepassing:

- Wet op het primair onderwijs;
- Wet voortgezet onderwijs 2020;
- Wet op het onderwijstoezicht;
- Wet op de expertisecentra;
- Wet educatie en beroepsonderwijs;
- Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek;
- Leerplichtwet 1969;
- Regels inzake regionale meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten;
- Verordening leerlingenvervoer gemeente Wassenaar 2014.

WET KINDEROPVANG

In de Wet kinderopvang worden minimum eisen gesteld aan (de kwaliteit van) de kinderopvang. In de wet staan de regels omtrent de aanvraag en registratie van een kinderopvang locatie. De gemeente is verantwoordelijk voor het toezicht op de kwaliteit van de opvang. De GGD voert regelmatig inspecties uit. Het Rijk is verantwoordelijk voor het landelijk toezicht hierop.

WET HARMONISATIE KINDEROPVANG EN PEUTERSPEELZAALWERK

Vanaf 1 januari 2018 worden alle geregistreerde peuterspeelzalen in het Landelijk Register Kinderopvang geregistreerd als kinderdagverblijf. Dit betekent dat alle kinderopvanglocaties zich moeten houden aan de Wet Kinderopvang en dat - als ouders voldoen aan de voorwaarden - zij ook kinderopvangtoeslag ontvangen voor peuteropvang.

LEERPLICHTWET 1969

De leerplichtambtenaar houdt toezicht op de naleving van de Leerplichtwet. Elke gemeente moet een leerplichtambtenaar in dienst hebben. Ouders of verzorgers moeten hun leerplichtige kinderen inschrijven op een school. De kinderen moeten ook echt naar die school gaan. Dit geldt ook voor kinderen met een andere nationaliteit en nieuwkomers (asielzoekers en vreemdelingen). Doel van de Leerplichtwet is te waarborgen dat jeugdigen in Nederland onderwijs volgen en gebruik maken van hun recht op onderwijs.

Na de leerplicht komt de kwalificatieplicht. De kwalificatieplicht is bedoeld om schooluitval tegen te gaan en de kansen op een baan te vergroten. De kwalificatieplicht houdt in dat leerlingen van 16 tot 18 jaar verplicht zijn onderwijs te volgen als zij geen diploma havo, vwo, mbo niveau 2 of hoger hebben.

De gemeente is wettelijk verplicht om voortijdige schoolverlaters tot hun 23^e jaar te volgen op hun weg naar een startkwalificatie. Deze taak wordt uitgevoerd door de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC-functie) voortijdig schoolverlaten.

WET ONTWIKKELINGSKANSEN DOOR KWALITEIT EN EDUCATIE

Deze wet geeft de gemeente de regie over de realisatie van een dekkend voorschools aanbod voor alle jonge kinderen met een (taal) achterstand. De wet laat de gemeente zelf bepalen in welke mate zij stuurt op samenwerking dan wel integratie van organisaties. In de wet is de doelgroep omschreven als 'kinderen met risico op een taalachterstand in het Nederlands'. De gemeente kan echter ook bepalen dat het gaat om kinderen met een taal- en ontwikkelingsachterstand of kinderen van ouders met een laag opleidingsniveau of alle kinderen in een bepaalde wijk.

WET GEMEENTELIJKE ANTIDISCRIMINATIE-VOORZIENINGEN

De gemeente moet inwoners toegang bieden tot een antidiscriminatievoorziening. Die heeft tot taak onafhankelijke bijstand te verlenen aan personen bij de afwikkeling van hun klachten betreffende onderscheid als bedoeld in o.a. de Algemene wet gelijke behandeling, de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen, de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte en de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid of discriminatie. Ook moet de voorziening bovengenoemde klachten registreren.

WET LANGDURIGE ZORG

Deze wet regelt zware, intensieve zorg voor kwetsbare ouderen, mensen met een handicap en mensen met een psychische aandoening. Het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) beoordeelt of iemand in aanmerking komt voor zorg op basis van deze wet.

ZORGVERZEKERINGSWET

In deze wet is geregeld dat iedereen die in Nederland woont of werkt, recht heeft op zorg uit het basispakket. In de wet is een breed basispakket van zorg verzekerd. Zorgverzekeraars voeren de wet uit voor hun verzekerden. Zorgaanbieders hebben de verantwoordelijkheid om zorg te bieden die van goede kwaliteit is. Burgers zijn verplicht om een zorgverzekering af te sluiten. Deze zorgverzekering wordt ook wel basisverzekering of zorgpolis genoemd.

Het basispakket is ruim opgezet en bevat veel noodzakelijke geneeskundige zorg, geneesmiddelen en hulpmiddelen. Sommige zorg wordt gedeeltelijk vergoed, zoals fysiotherapie en mondzorg.

WET INBURGERING 2021

Het doel van de Wet inburgering 2021 is dat inburgeringsplichtigen zo snel mogelijk meedoen in Nederland. En dat ze daarnaast zo snel mogelijk werk vinden. De gemeente heeft tot taak inburgeringsplichtige nieuwkomers te begeleiden bij hun inburgering. Voor asielstatushouders doet zij dit vanaf het moment van koppeling aan een gemeente. De gemeente begeleidt ook gezinsmigranten en overige migranten. Zij betalen hun inburgering altijd zelf. De gemeente neemt een brede intake af en stelt daarmee de te volgen leerroute vast. Ook kan zij adviseren over een mogelijk passende onderwijsinstelling. De gemeente is verantwoordelijk om statushouders een sluitend inburgeringsaanbod te doen.

WET VERPLICHTE GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

Deze wet geldt voor mensen bij wie een psychische stoornis leidt tot gedrag dat ernstig nadeel (gevaar) veroorzaakt voor henzelf of voor anderen. Als er geen vrijwillige zorg mogelijk is om dat ernstig nadeel weg te nemen, kan de rechter hen verplichte zorg opleggen. Deze wet geldt niet voor mensen met een verstandelijke beperking of dementie. Voor hen geldt de Wet zorg en dwang psychogeriatrische en verstandelijk gehandicapte cliënten.

WET ZORG EN DWANG PSYCHOGERIATRISCHE EN VERSTANDELIJK GEHANDICAPTE CLIËNTEN

Om goede zorg te verlenen aan personen met een psychogeriatrische aandoening of een verstandelijke handicap, worden regels gesteld over het voorkomen van gedwongen zorg, de regels die gelden als in het uiterste geval toch gedwongen zorg nodig is terwijl de cliënt niet instemt of zich verzet en de regels die gelden bij het geen blijf geven van bereidheid of verzet bij een opname in een accommodatie.

WET VERPLICHTE MELDCODE HUISELIJK GEWELD EN KINDERMISHANDELING

Deze wet bepaalt dat organisaties en zelfstandige beroepsbeoefenaren in de sectoren onderwijs, gezondheidszorg, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, sport, jeugdhulp en justitie een meldcode moeten hebben én het gebruik ervan moeten bevorderen. De meldcode is een stappenplan waarin staat hoe bijvoorbeeld een huisarts, kinderopvangmedewerker, leerkracht of hulpverlener moet omgaan met het signaleren en melden van huiselijk geweld en kindermishandeling.

VERDRAG INZAKE DE RECHTEN VAN PERSONEN MET EEN HANDICAP

Dit verdrag richt zich op het versterken van toegankelijkheid, persoonlijke autonomie en volledige participatie. De gemeente is verplicht om in beleidsplannen aan te geven hoe zij de inclusie van inwoners met een beperking wil bevorderen zodat inwoners met een beperking dezelfde toegang tot voorzieningen hebben als valide inwoners. Ook moet zij beschrijven hoe zij bij die beleids- en uitvoeringsplannen inwoners met een beperking betreft.

VETERANENWET

Bij wet is geregeld dat veteranen voor hun militaire inzet, van zowel overheid als samenleving, erkenning en waardering verdienen. Deze Veteranenwet beschrijft onder meer de bijzondere zorgplicht van het Ministerie van Defensie voor veteranen die als gevolg van de militaire inzet (gezondheids)zorg en ondersteuning nodig hebben. Tussen uitvoering van de bijzondere zorgplicht voor veteranen en de taken van de gemeenten in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning bestaan raakvlakken. Het is daarom voor gemeenten van belang te weten wat de bijzondere zorgplicht voor veteranen inhoudt en hoe deze in de praktijk wordt vormgegeven. Informatie hierover draagt bij aan het geven van de juiste hulp aan veteranen met zorg-, hulp- en ondersteuningsvragen.

WET GEMEENTELIJKE TAAK MOGELIJK MAKEN ASIELOPVANGVOORZIENINGEN

Deze wet brengt verandering brengen in de situatie dat het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) afhankelijk is van de vrijwillige medewerking van gemeenten bij het realiseren van asielopvang. In deze wet is een (structurele) wettelijke taak opgenomen voor gemeenten om asielopvangvoorzieningen te bieden. De wet beoogt langs deze weg te komen tot een stabiel en robuust stelsel en een evenwichtigere verdeling van asielzoekers over alle gemeenten.

WET OP HET SPECIFIEK CULTUURBELEID

Het cultuurbeleid in Nederland is een kerntaak van de rijksoverheid. In deze wet zijn de benodigde randvoorwaarden voor cultuur en erfgoed vastgelegd, die vierjaarlijks worden vastgesteld in de beleidsnota van de betreffende minister.

**WET STELSEL OPENBARE
BIBLIOTHEEKVOORZIENINGEN**

In deze wet staat dat de gemeente voor voldoende en volwaardige bibliotheken moet zorgen.

WET AANPAK WOONOVERLAST

De burgemeester heeft de bevoegdheid om een gedragsaanwijzing te geven aan een overlastgever in zowel een koop- als huurwoning of een daartoe behorend erf. Deze bevoegdheid is hem specifiek toegekend om woonoverlast tegen te gaan. Denk bij woonoverlast aan een hond die continu blaft, omwonenden die weigeren het portiek schoon te houden of buren die laat in de nacht luidruchtige gasten over de vloer hebben.

WET TIJDELIJK HUISVERBOD

Deze wet heeft het doel om personen die te maken hebben met (dreigend) huiselijk geweld te beschermen en geeft de burgemeester de bevoegdheid om een persoon van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld - hieronder valt ook kindermishandeling - uitgaat, de toegang tot zijn woning te ontzeggen. De betreffende persoon mag geen contact opnemen met de overige bewoners van het huis. Degene met het tijdelijk huisverbod, het slachtoffer en eventuele kinderen krijgen hulp. Het Openbaar Ministerie (OM) kan plegers van huiselijk geweld strafrechtelijk vervolgen en berechten.

WET VERPLAATSING BEVOLKING

Deze wet verstaat onder verplaatsing van bevolking: de gehele of gedeeltelijke ontruiming van een gebied en de daaruit voortvloeiende afvoer, huisvesting en verzorging van bevolking en de daarmee samenhangende registratie, alsmede de voorbereidingen hiertoe. Op grond van deze wet en de Regeling opvang ontheemden Oekraïne is het de taak van de burgemeester om Oekraïense ontheemden op te vangen.

**WET UITKERINGEN VERVOLGINGSSLACHTOFFERS
1940-1945 EN DE WET UITKERINGEN BURGER-
OORLOGSSLACHTOFFERS 1940-1945**

Deze wetten bieden financiële ondersteuning aan mensen die in de Tweede Wereldoorlog in Europa of Azië zijn vervolgd, of als burger zijn getroffen door oorlogsgeweld. Iemand kan ondersteuning krijgen als hij of zij blijvende geestelijke of lichamelijke gezondheidsschade aan deze oorlogservaringen heeft overgehouden. Ook weduwen, weduwnaars en minderjarige volle wezen van oorlogsgetroffenen kunnen ondersteuning krijgen. De uitkeringen worden verzorgd door de Sociale Verzekeringsbank.

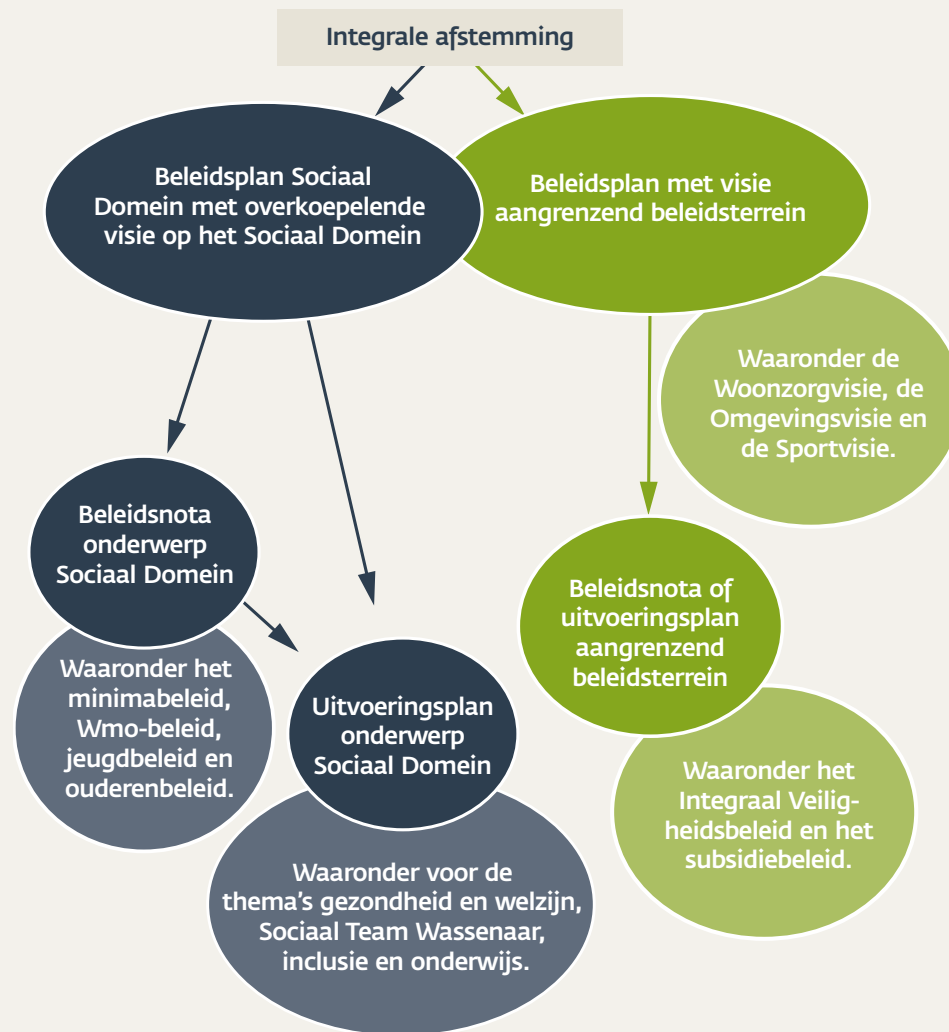
WET OP DE LIJKBEZORGING

De gemeente waar een overledene zich bevindt, op het moment dat niemand opdracht geeft tot het verzorgen van de uitvaart, is verantwoordelijk voor de lijkbezorging.

Bijlage B. Visualisatie positie beleidsplan

Bijlage C. Onderdelen beleidsnota's en uitvoeringsprogramma's

Bij het vormgeven van de nieuwe uitvoeringsplannen werken we volgens een vast format. Een uitvoeringsplan moet ten minste de volgende elementen bevatten:

1. Evaluatie van voorgaand beleid

2. Probleemstelling

- i. Wat is de aanleiding? Welk probleem wordt opgelost? Maak hierbij gebruik van beschikbare data.

3. Doelen en maatschappelijke effecten

- i. Welke doelen worden nagestreefd? Aan de hand van de probleemstelling dienen SMART-geformuleerde doelen te worden geformuleerd.
- ii. Aan welke maatschappelijke effecten wordt bijgedragen (wat levert het op voor de maatschappij)?

4. Strategie en uitvoering

- i. Welke maatregelen gaan worden genomen, wat is de planning?
- ii. Wie zijn betrokken? Een omschrijving van de samenhang met andere uitvoeringsplannen.
- iii. Welke inzet van communicatie wordt ingezet? Hoe bereik je de doelgroep?
- iv. Hoe wordt inwonerparticipatie vormgegeven?
- v. Hoe wordt de gemeenteraad betrokken?

5. Indicatoren en monitoring

- i. Hoe wordt er gemonitord? Niet enkel op de doelen en inspanningen, maar voornamelijk op maatschappelijke effecten hiervan. Welke indicatoren worden er gebruikt? De indicatoren moeten worden afgestemd met de doelgroep en de raadscommissie.
- ii. Sluit aan bij de P&C cyclus. De monitoring dient synchroon te lopen met de jaarrekening.

6. Financiën

- i. Overzicht van de kosten, de dekking en een toelichting op de haalbaarheid en beheersbaarheid hiervan.
- ii. Overzicht van mogelijke risico's.

Bij het vormgeven van nieuwe beleidsnota's houden we hetzelfde format aan, alleen is de omschrijving van de strategie, de planning en het overzicht van de financiën daar van een hoger abstractieniveau. De indicatoren worden op basis van de maatschappelijke opgaves geformuleerd in de beleidsnota. Deze worden overgenomen in de uitvoeringsplannen.

